

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE
ŞİDDET EĞİLİMİ VE MEDYA ETKİLEŞİMİ
(İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal İnaltekin

İstanbul

Haziran, 2017

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE
ŞİDDET EĞİLİMİ VE MEDYA ETKİLEŞİMİ
(İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilal İnaltekin

Danışman: Dr. Nebiye Konuk

İstanbul

Haziran, 2017

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİRİNCİ

Üye

Prof. Dr. Kadir CANATAN

Üye

Dr. Nebiye KONUK (Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim GÜNEY

Enstitü Müdürü

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNDE ŞİDDET EĞİLİMİ VE MEDYA ETKİLEŞİMİ (İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi Örneği)

Hilal İnaltekin

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Dr. Nebiye KONUK

Haziran-2017, 83+viii Sayfa

Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinin demografik yapısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile medyada konu edilen şiddet arasında ilişkinin var olup olmadığını ortaya koyarak, aralarında eğer bir ilişki varsa, nasıl bir ilişki olduğunu belirlemektir.

Araştırma, diğer okullara nispetle daha çok şiddete ilişkin suç işlenen ve daha fazla disiplin cezası uygulanan bir okul olan Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde 2015-2016 eğitim-öğretim yılında öğrenimini sürdüren 348 öğrenci ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri 'Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ölçeği' ve 'Anket' ile toplanmıştır. Bu ölçek ile medyanın, lise öğrencilerinin şiddet eğiliminde etkisinin olup olmadığına bakılmıştır. Bu bağlamda; öfke ve öfke ifade tarzının, araştırma kapsamında yer alan bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Şiddet, öfke, medya, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Ölçeği

ABSTRACT

VIOLENCE TRENDS AND MEDIA INTERACTION IN HIGH SCHOOL STUDENTS

(İstanbul Kasımpaşa Multi-Programmed Anatolian High School Example)

Hilal İnaltekin

Master's Program, Social Work

Thesis advisor: Dr. Nebiye KONUK

June-2017, 83+viii Pages

The aim of this research is to determine whether there is a relationship between the demographic structure of high school students, the forms of continuous anger and anger expression ways and the violence in media, and determine if there is a relationship.

The study was conducted with 348 students who continued their education during the 2015-2016 academic year in Kasımpaşa multi-program Anatolian high school, which is a school with more crime related violence and more disciplinary punishment compared to other schools. In this context; whether the style of anger and anger expression differed significantly according to independent variables included in the study.

Key Words: violence, anger, media, continuous anger and anger expression scale.

İÇİNDEKİLER

JÜRİLERİN İMZA SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	2
1.4. Araştırmanın Önemi	2
1.5. Araştırmanın Varsayımları	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.7. Araştırmanın Tanımları	3

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	5
2.1. Araştırmanın Modeli	5
2.2. Evren ve Örneklem Grubu	5
2.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri.....	7
2.4. Verilerin Toplanması.....	8
2.5. Verilerin Çözümlemesi.....	8

BÖLÜM III

ŞİDDET KAVRAMI	9
3.1. Uygulanış Biçimlerine Göre Şiddetin Türleri	10
3.2. Şiddeti Ortaya Çıkaran Sebepler	11
3.2.1. Kişisel ve biyolojik etkenler	12
3.2.2. Aileye İlişkin Faktörler.....	13

3.2.3. Akran Grupları.....	14
3.2.4. Sosyal Çevre ve Sosyo- Ekonomik Düzey	15
3.3. Öfke Ve Öfke İfade Tarzları.....	16
3.3.1. Öfke	16
3.3.2. Öfkenin nedenleri	18
3.3.3. Öfke ve Cinsiyet	18
3.4. Öfkenin ifade edilmesi	18
3.5. Öfkenin dışı yönlendirilmesi	19
3.6. Öfkenin içe yönlendirilmesi	20
3.7. Öfkenin kontrol edilmesi.....	20

BÖLÜM IV

ŞİDDET VE MEDYA	21
4.1. Medya Kavramı Ve Türleri	21
4.2. Medya Ve Şiddet İlişkisi Üzerine Öne Sürülen Görüşler	22
4.2.1. Medyanın Şiddet Eğilimini Arttırdığını Savunan Görüşler	22
4.2.2. Medyanın Şiddet Eğilimini Arttırmadığını Savunan Görüşler	28
4.3. Kitle İletişim Araçlarında Şiddet.....	29
4.3.1. Televizyonda Şiddet	29
4.3.1.1. Televizyonda Şiddetin Etkinliğini Artıran Yayın Türleri	32
4.4. Medya Denetimi Ve Ebeveyn Kontrolü	38

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM.....	42
------------------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	58
6.1 Sonuç.....	58
6.2. Öneriler.....	62
KAYNAKÇA.....	64
EKLER.....	72
EK-1: ANKET FORMU	72
EK-2: SÜREKLİ ÖFKE ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ (SÖÖTÖ)	79
EK-3: ANKET UYGULAMA İZİNİ	82

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Farklı Evren Büyüklüğü Ve Örnekleme Hatası Değerleri İçin Örnekleme Büyüklükleri.....	6
Tablo 2: Temel Medya Sınıflaması.....	21
Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Tablosu.....	42
Tablo 4: Katılımcıların Yaş Tablosu.....	42
Tablo 5: Katılımcıların Aylık Ortalama Hane Geliri Tablosu	43
Tablo 6: Katılımcıların Annenin Eğitim Durumu Tablosu	44
Tablo 7: Katılımcıların Babanın Eğitim Durumu Tablosu	44
Tablo 8: Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu Tablosu	45
Tablo 9: Katılımcıların Bilgisayar Kullanım Amacı.....	45
Tablo 10: Gazetede ilginizi en çok hangi haber çeker?	46
Tablo 11: Günlük yaklaşık olarak kaç saat televizyon izlersiniz?	47
Tablo 12: Katılımcıların Televizyonda İzlemekten Hoşlandığı Programlar	47
Tablo 13: Katılımcıların "Şiddet içerikli programlar ilgimi çeker." ifadesine Verdikleri Yanıtların Dağılımı.....	48
Tablo 14: Katılımcıların Televizyon Dizilerinde Beğendiğiniz Karakter özelliği.....	49
Tablo 15: Katılımcıların Şiddet Algıları	50
Tablo 16: Katılımcıların Şiddeti En Çok Gördükleri Yer	51
Tablo 17: Birkaç gün üstüste televizyonda yer alan bir şiddet haberi ile son karşılaştığında neler hissedersiniz?	52
Tablo 18: Katılımcıların Şiddetin Kaynağı Hakkında Görüşleri	52
Tablo 19: Cinsiyetlerine Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları	53
Tablo 20: Katılımcıların Yaşlarına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları	54
Tablo 21: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları.....	55
Tablo 22: İnternet Kullanım Sıklığına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yaş ve İçerik Temelli Program Dereceleme Sembolleri	40
Şekil 2: Katılımcıların Yaş Dağılımı	43

BÖLÜM I

GİRİŞ

Şiddet; Habil ve Kabil ile başlayan, insanlık tarihi boyunca sudaki halkalar gibi dalgalanarak yayılan ve tüm dünyayı ilgilendiren bir sorun haline gelmiştir. Şüphesiz ki; şiddet pek çok kategoride değerlendirilebileceği gibi, nedenleri de yaşantımızla pek çok olguyla da ilişkilendirilebilir.

Yaşadığımız çağda; teknolojinin gelişimiyle, dünya artık küçük bir köy haline geldi. Kitle iletişim araçları, medya (televizyon, radyo, gazete, internet-bilgisayar) bu çağı hızlandıran faktörlerin başında sayılabilir. Kitle iletişim araçlarının, inanç ve kültürü yeni nesillere aktarmada ve fikirleri ikna etmekte büyük rol oynadığını bilinmektedir. 1950’li yıllardan bu yana medya ile ilgili merak edilen birçok konu olmakla beraber ‘medyanın, şiddet üzerinde etkisi’ tezimizin konusu olarak tercih edilmiştir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi; televizyon, internet, bilgisayar oyunları ve basılı yayınları da kapsayan medyanın, lise öğrencilerinin şiddet eğilimini artırma üzerine etkisinin olup olmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmak istenmektedir:

- 1- Öğrencilerin yaşı ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?
- 2- Öğrencilerin cinsiyetleri ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?
- 3- Gazetede okudukları üçüncü sayfa haberleriyle dışa vurulan öfke arasında bir ilişki var mıdır?
- 4- Öğrencilerin interneti kullanma sıklığı ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?
- 5- Öğrencilerin ailesinin gelir durumu ile öfke ifade tarzı arasında ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın genel amacı; lise öğrencilerinin demografik yapısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile medyada işlenen şiddet arasında ilişkinin var olup olmadığını ortaya koyarak, aralarında eğer bir ilişki varsa, nasıl bir ilişki olduğunu belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın temel hipotezi; "medyada gösterilen şiddet içerikli haber, reklam ve bilgisayar oyunları şiddet eğilimini artırmaktadır."

Buna bağlı olarak belirlenen alt hipotezler ise şunlardır;

- 1- Öğrencilerin yaşı arttıkça, dışa vurulan öfke azalmaktadır.
- 2- Erkek öğrencilerin öfke düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksektir.
- 3- Üçüncü sayfa cinayet haberlerini okuyan öğrencilerde dışa vurulan öfke düzeyi okumayanlara oranla daha yüksektir.
- 4- Öğrencilerin internete buldukları süre arttıkça dışa vurulan öfke artmaktadır.
- 5- Öğrencilerin ailesinin gelir durumu azaldıkça, dışa vurulan öfke artmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Kitle iletişim araçlarının, toplumları yönlendirdiği, kültürü şekillendirerek yaydığı, inanç ve fikirlere ikna ettiği, dikkat çekerek yönlendirebilecek etkin bir yol olduğu sıkça tartışılmaktadır. Bu çerçevede araştırma ve sonuçları ile yapılacak diğer akademik çalışmalara veri sunmak önem arz etmektedir. Araştırmacılara yol gösterici bir model ve kaynak oluşturması da çalışmanın önemli bir özelliği olarak ifade edilebilir. Ayrıca araştırma sonucunda ortaya çıkacak bulgular eğitimcilere, anne-babalara, film yapımcılarına, televizyon programcılarına, Radyo Televizyon Üst Kurulu üyelerine; toplumda şiddetin azalması ve medyanın sosyalizasyon sürecini doğru yönetebilmesi için hangi faktörlerin etkili olacağı ve nelere dikkat etmeleri gerektiği konusunda önemli ipuçları vereceği için de bu çalışma önemlidir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1- Kullanılan "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği"nin (Özer, 1994), öfke ifade tarzını, dışa vurulan öfkeyi ve içte tutulan öfkeyi ölçmede güvenilir bir ölçek olduğu,

2- Şiddet, öfke ve medyada kullanılan şiddet ile ilgili yapılmış araştırmalar ve ortaya koyduğu bulgular her iki kavramın da önemini ortaya koymada yeterli olduğu,

3- Örnekleme oluşturan bireylerin evreni temsil ettiği ve ölçme araçlarını samimi olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarından edinilen bilgiler, öğrencilerin bu ölçeklere verdiği samimi cevaplarla ve ölçeklerin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

2. Araştırmada, şiddet eğilimi ve medya etkileşimi ile ilgili varılan yargılar şimdiye kadar yapılan araştırmaların sonuçları ile sınırlıdır.

3. Bu araştırmadan edilen bulgular araştırmanın yürütüldüğü İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencileri ve araştırmanın yapıldığı tarihlerle sınırlıdır.

4. Araştırmanın üçüncü ve dördüncü bölümü ulaşılabilen yayınlarla sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Tanımları

Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği: Bireylerin öfke düzeylerini ve öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile kullanılan, özgün adı "StateTrait Anger and Anger Expression Style Scale" olan bu ölçek Spielberger tarafından öfke duygusunu ve öfke ifade tarzlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma, geçerlilik ve güvenirlik çalışması Özer tarafından 1994 yılında yapılmıştır.

Medya: Yazılı, görsel, işitsel bazı kitle iletişim araçlarına verilen ortak addır.

Şiddet: Kişinin sahip olduğu fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, birbaşka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma,

fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanmasıdır (Dünya Sağlık Örgütü, 2002); Akt: Özgür, Yörükoğlu ve Baysan Arabacı, 2011: 54).

Öfke: Haksızlık incinme, karşı koyma vb. duyguların doğurduğu, insanı saldırganlığa götürebilen şiddetli duygu, hiddet, kırgınlık, gazap (Ayverdi, 2011:2448)

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; medyanın, lise öğrencilerinin şiddet eğiliminde etkisinin olup olmadığını ortaya koymayı amaçlayan tasvir edici bir çalışmadır.

Araştırmanın modeli, ilişkisel tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelidir. Bu bağlamda; öfke ve öfke ifade tarzının, araştırma kapsamında yer alan bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Araştırma konusuna yardımcı olacak; şiddetin tanımı, şiddetin uygulanış biçimlerine göre türleri, şiddeti ortaya çıkaran sebepler, öfkenin nedenleri, öfkenin ifade edilmesi, medyada şiddetin işleniş biçimleri ve yayın türleri, medyanın şiddet eğilimine etkisi, medyanın denetimi ve ebeveyn kontrolünün şiddet üzerindeki rolü hakkında literatür taraması yapılmış ve çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem Grubu

Araştırmanın evreni; İstanbul'da bulunan ve örgün eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liselerden oluşmaktadır. Evren içerisinde örneklemi Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde öğrenimini sürdüren öğrenciler oluşturmaktadır. Bu lisenin örneklem olarak seçilmesinin nedeni ise; 10/12/2015 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü ile yüzyüze yapılan görüşmede İstanbul'da şiddet eğilimi yüksek olan liseler içerisinde yapılmış bir çalışmada diğer okullara nispetle şiddete yönelik disiplin cezalarının Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde daha fazla görüldüğü bilgisine ulaşılmış olmasıdır.

Evren: İstanbul'da bulunan ve örgün eğitim veren Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı liseler

Örneklem: Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde öğrenimini sürdüren öğrenciler

Örneklem seçiminde İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde eğitimini sürdüren öğrencilerden, farklı sınıflarda öğrenim gören öğrenciler seçilmiştir. Araştırma örneklem büyüklüğü 348 kişi olarak belirlenmiştir. Bu büyüklükte bir örnekleme hata payı %95 güven aralığında $\pm \% 2.8$ 'i aşmamaktadır. $p= 0.05$ için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örneklem büyüklüklerinin hesaplandığı tablo aşağıda yer almaktadır (Bkz. Tablo 1). Öğrenciler seçilirken gönüllülük esasına uygun olmak üzere göre ankete katılmak isteyenler öğrencilerle çalışılmıştır.

Tablo 1: Farklı Evren Büyüklüğü Ve Örnekleme Hatası Değerleri İçin Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyüklüğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yahşi Yazıcıoğlu ve Samiye Erdoğan'dan Akt: Nebiye Konuk, Bir Şehirli Kimliği Göstergesi Olarak İstanbulluluk, Kültür A.Ş. İstanbul, 2015, s. 242.

2.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda, örneklemin özelliklerini belirlemek ve araştırmanın bazı değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla bir "Kişisel Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Bu formda araştırmaya katılan öğrencilerin, ailelerinin; ana-baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu, aile özellikleri (tam, parçalanmış ya da ana babanın olmadığı), ilişkin maddeler yer almaktadır. Yapılandırılmış bir anket formu niteliğinde hazırlanan bu formun içeriği temel alınarak anket gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek: Anket Formu).

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ): Özgün adı "State Trait Anger and Anger Expression Style Scal" olan bu ölçek Spielberger tarafından öfke duygusunu ve öfke ifade tarzlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanma, geçerlilik ve güvenirlik çalışması Özer tarafından 1994 yılında yapılmıştır. Aynı ölçek bir çok araştırmada test edilmiştir. ¹

Ölçek 34 madde ve dört alt ölçekten oluşmaktadır. Sürekli öfke alt ölçeği (10 madde) kişinin genelde ne hissettiği ve ne derece öfke yaşadığıyla ilgilidir. Öfke ifade tarzı alt ölçekleri ise, kontrol altına alınmış öfke (Öfke/Kontrol, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34. maddeleri), dışa vurulan öfke (Öfke/Dışa Yönelik, 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33. maddeleri) ve içte tutulan öfke (Öfke/İçe Yönelik, 13,15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31.maddeleri) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçekler, kişinin öfkesini dışa vurma (Öfke/Dışa yönelik), içte tutma (Öfke/içe yönelik) ve kontrol etme (Öfke/kontrol) eğilimlerini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek; "hemen hiçbir zaman (1)" ve "hemen her zaman (4)" arasında değişen dörtlü likert tipi bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Sürekli Öfke'den alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu; Öfke Kontrolü alt ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini; Öfke Dışa alt ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade

¹ Bu güne kadar yurt içinde ve yurt dışında pek çok çalışmada kullanılan (Altuntaş, 2012; Ulu, 2011; Öztürk, 2011; Gökpınar, 2011; Yeni, 2010; Çalıküşu, Yücel, Polat ve Baykal 2001; Dogan, Güler ve Kelleci 2001; Erkek ve ark. 2006; Güleç, Sayar ve Özkorumak 2005; Güleç, Sayar, Topbas, Karkucak ve ark., 2004; Özmen 2006; Saçar 2007; Savasır ve Sahin 1997; Türkçapar, Güriz, Özel, Isık ve Dönbak Örsel 2004; Yöndem ve Bıçak 2008) ölçekten alınabilecek en düşük puan 34, en yüksek puan ise 136'dır (Akt: Cohen, 2014:38-39).

ediliyor olduğunu ve Öfke içte alt ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir (Cohen, 2014: 38).

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için evreni temsil edeceği düşünülen ve örneklemini oluşturan İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencileri random (rastgele) yöntemiyle seçilerek, ölçekler uygulanmıştır. Ölçekler uygulanırken gönüllülük esası dikkate alınarak ölçeklerin içtenlikle cevaplanması sağlanmaya çalışılmıştır.

Ayrıca ölçek sonuçlarının araştırma için kullanıldığını gizlilik ilkesi doğrultusunda sonuçların kimseye verilmeyeceği açıklanarak öğrencilerin güvenleri sağlanmaya çalışılmıştır. Anket çalışmasında, öğrencilere isim kullanılmaları söylenerek, anketin güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin ölçek maddelerini doğru ve içtenlikle cevaplamaları en önemli nokta olduğu için tereddüt edilecek noktalar ile ilgili her türlü belirsizliklerin aşılması için zaman sınırlaması yapılmamıştır.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 18 paket programı kullanılmıştır. Analizler kapsamında çalışma grubunun kişisel özelliklerine, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği toplam ve alt puanlarına (sürekli öfke, kontrol altına alınmış öfke, dışa vurmuş öfke, bastırılmış öfke) ilişkin betimleyici analizlere yer verilmiştir. Verilerin, yüzde (%), frekans (f), aritmetik ortalama (x), standart sapma (ss) analizleri yapılmıştır. Elde edilen bulgular, yorumlanarak raporlaştırılmıştır.

BÖLÜM III

ŞİDDET KAVRAMI

Şiddet; 20/03/2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da; "kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfî engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmaktadır.²

Dünya Sağlık Örgütü (2002) şiddeti; 'sahip olunan fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, birbaşka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması olarak' tanımladığını ifade etmektedir (Aktaran: Özgür, Yörükoğlu ve Baysan Arabacı, 2011:54).³

Şiddet içerikli davranışlardan bahseden Bakış (2006:85); "öfke patlamaları, fiziksel şiddet davranışları (vurmak, tekmelemek, itmek, yaralamak), kavga etmek, başkalarını yaralamak ile ilgili tehditler savurmak ya da yaralamaya çalışmak, hayvanlara yönelik acımasız davranışlar, yangın çıkarmaya teşebbüs etmek, eşyalara bilerek zarar vermek örnek olarak gösterilebilir" demektedir.

Yapılan çalışmalarda; şiddetin kavramsal tanımlamasının güç olduğu ve son yıllarda silah taşımının da şiddet kavramına dahil edilebileceği aktarılmaktadır. Ögel, Tarı ve Eke "Şiddetin tam bir tanımını yapmak çok kolay değildir. Şiddet davranışının içine sadece fiziksel içerikli şiddeti değil; sözel ve psikolojik tacizi de içeren davranışlar ile birine bilerek rahatsızlık veya fiziki olarak zarar vermek de almaktadır. Son bir yıl içerisinde fiziksel bir kavga içinde yer alma; yaşamı boyunca bir kez dahi bir silah taşıma veya ateşli silah dışındaki çakı, bıçak, jilet gibi kesici aletler taşımak da şiddet davranışı kapsamında değerlendirilmelidir. Şiddet içerikli

² (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>, Erişim tarihi: 05.04.2017).

³ <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>, Erişim Tarihi: 05.04.2017).

davranışlar arasında öfke patlamaları, vurmak, tekmelemek, itmek, yaralamak, kavga etmek, başkaları ile ilgili tehditler savurmak ya da yaralamaya çalışmak, hayvanlara yönelik acımasız davranışlar, yangın çıkarmaya teşebbüs etmek ve eşyalara bilerek zarar vermek sayılabilir" demektedir (2005:9).

Prof. Dr. Özcan Köknel şiddet sözcüğünü şu şekilde tanımlamaktadır:

“Şiddet (violence) sözcüğü genel anlamda, aşırı duygu durumunu, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirirken, özel olarak saldırgan davranışları, kaba kuvveti; beden gücünün kötüye kullanılmasını: yakan, yıkan, yokeden eylemleri: taşlı, sopalı, silahlı, saldırılarıyla, bireye ve topluma zarar veren etkinlikleri belirtir. Saldırgan davranışlar, yüz mimiğinden yada bir sözcükten; doğayı, canlıyı yakan, yıkan şiddet eylemlerine kadar geniş bir yelpaze içinde yer alır.” (Aktaran: İşiker, 2011:6)

3.1. Uygulanış Biçimlerine Göre Şiddetin Türleri

Şiddet; tüm dünyada toplumların karşılaştığı, tartıştığı en önemli sorunlardan biridir. Şiddet çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir ve şiddet olgusunu meydana çıkaran nedenler farklı kategorilerde de değerlendirilebilir. Şiddetin uygulanış biçimlerine göre tasnifi; fiziki şiddet, psikolojik şiddet, cinsel ve ekonomik şiddet olarak ele alınacaktır.

Fiziksel şiddet; objektif olması bakımından tanımlanması daha kolay olan bir şiddet türüdür. "WHO, fiziksel şiddetin derecesini orta ve ağır olarak iki grupta toplar. İtme, sarsma, tokat atma, tartaklama gibi müdahaleler 'orta derecede', vurma, tekmeleme, boğazını sıkma, bıçak ya da silah kullanma ise 'ağır derecede' fiziksel şiddet olarak değerlendirilir" (Olgun İzmirli, 2013:8). Bazı kaynaklar ise fiziksel şiddeti; itmek, kakmak, yumruklamak, ısırarak, tokat atmak, herhangi bir araç ya da silah ile yaralamak ya da işkence yapmak olarak ifade etmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013:9).⁴

Psikolojik Şiddet; sık görülen bir şiddet türü olmasına rağmen, fiziksel şiddette olduğu gibi görünür bir iz bırakmadığı için daha az aktarılmaktadır. Kişiyi korkutmak ve kendisine ait saygısının yitirmesine sebep olan duygusal şiddeti

⁴ <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>, Erişim Tarihi: 05.04.2017).

Tatlılıoğlu ve Küçükköse (2015:197) "duyguların ve duygusal ihtiyaçların, karşı tarafa baskı uygulayabilmek için sürekli bir şekilde istismar edilmesi, bir tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Keyfi surette eşle doğrudan iletişimi kesmek, onunla konuşmamak, sevgisizlik, hoşlanmamak, surat asmak, aile bireylerinin kendisini ifade etmesini, görüş ve düşüncelerini açıklamasını engellemek, ailesiyle ve arkadaşlarıyla görüşmesini engellemek, değer vermeme, aşağılama" olarak açıklamaktadır.

Cinsel şiddet; kişinin isteği dışında, zorla yada baskı ile cinselliğin bir sindirme denetleme ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 20 Aralık 1993 tarihli ve 44/104 sayılı kararı ile ilan edilen Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri'de; cinsel şiddetti, zorla ilişkide bulunma, aşırı kıskançlık, evlilik içi tecavüz, ensest ve ayrıca kişiye bir eşyaymış gibi davranmak, cinselliği bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmak, duygusal baskı kurarak cinsel ilişkiye zorlamak, tecavüz etmek gibi eylemler olarak açıklamaktadır (Aktaran: Akkaya Şahin, 2010:5).⁵

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), cinsel şiddetin en yaygın şekilde dünyada kadınlara uygulandığını tespit etmiştir. Uluslararası araştırmalarda, dünyada kadınların yaklaşık olarak %20'sinin ve erkeklerin %5-10'unun çocukken cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmektedir (Aktaran: Karal ve Aydemir, 2012:2).

Ekonomik Şiddet; kişiyi çalışmaktan alıkoyarak yapıldığı gibi, kişinin kazancını yönetmesine imkan tanımamakla da yapılmaktadır. Yapılan araştırmalarda; bireylerin çalışmalarının, gelir sağlamalarının engellenmesi, zorla çalıştırılmaları, kazançlarına veya mal varlıklarına el koyulması da ekonomik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Erdem, 2007:56).

3.2. Şiddeti Ortaya Çıkaran Sebepler

Şiddetin nedenlerini ortaya koymaya çalışan bir çok araştırmada; şiddetin bir tek nedenle ortaya çıkmayacağı, bir çok etmenin şiddet davranışını ortaya çıkmasına sebep olduğu hakkında çeşitli görüşler vardır. Şiddet davranışlarına neden olan etmenler; aile ve çevre, eğitim seviyesi ve medya olarak sıralanabilir (Haskan ve Yıldırım, 2012:168).

⁵ http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin139.pdf, Erişim tarihi:05.04.2017).

Şiddetin bir çok kategoride değerlendirildiğinde kişilerin şiddet mağduru veya şiddet uygulayıcısı olma durumlarını dahi etkileyeceğini belirten bazı araştırmacılar; karmaşık ve çok boyutlu bir yapısı olan şiddeti, tek bir nedenle ilişkilendirmenin yetersiz olduğunu, şiddeti ortaya çıkaran nedenlerin; bireyden başlayarak toplumu kapsayacak şekilde birçok kategoride değerlendirildiğinde, kişilerin şiddet mağduru veya şiddet uygulayıcısı olma durumlarını dahi etkilediğini söylemektedir (Özmen ve Küçük, 2013:82).

Şiddet olgusunu etkileyen etmenler üzerine yapılan araştırmalarda tespit edilenler; kalıtsal etkenler, içgüdü, kişilik özellikleri, engellenme karşısında verilen tepki, kültürel etkenler, merkezi sinir sistemindeki iletiler, hormonlar, ayrıca dürtülerde artma ve bu dürtülerin içsel kontrolünde azalma olarak sıralanmaktadır (Olgun İzmirli, 2013:3).

Şiddeti ortaya çıkaran sebepler kişisel ve biyolojik etkenler, aileye ilişkin faktörler, akran grupları ve sosyal çevre ve sosyo- ekonomik düzey başlıklarıyla aşağıda ele alınacaktır.

3.2.1. Kişisel ve biyolojik etkenler

Şiddet davranışı gösteren bireylerin kişisel ve biyolojik etmenleri arasında doğum ile ilgili komplikasyonlar, düşük zekâ düzeyi, düşük düzeyde bazı anomalilikler arasında bağlantı olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur.

Şiddet davranışı gösteren bireylerin kişisel ve biyolojik özelliklerini inceleyen bazı araştırmacılar; bu kişilerde, anti-sosyal davranışın varlığı, düşük zekâyaya sahip olmak, sözel yeteneğin düşüklüğü, dikkat bozukluğu/hiperaktiflik, öğrenme güçlülüğü, motor-beceri gelişiminin yetersiz olması, doğum öncesi ve sonrası oluşan bazı komplikasyonlar, küçük düzeyde bazı anormalikler tespit etmiştir (MEB, Öğrencilerin Şiddet Algısı, 2008:13).

Şiddet davranışı gösteren bireylerin duygularını kontrol edemedikleri, öfkeyi çözmede şiddete başvurdukları, zamanla saygınlıklarını yitirerek kendilerini yalnız biri olarak algıladıkları, hayattan memnun olmadıkları ve böylece daha fazla öfke hissettikleri yapılan araştırmalar sonucu ortaya konulmuştur. Ergenler problemlerini çözmede öfkelenmeyi, şiddeti bir başa çıkma yöntemi olarak kullanmaktadır. Şiddete

başvuran bireylerin zamanla saygınlıklarını kaybederek kendilerini yalnız veya sevilmeyen biri olarak algılayabildiğinden ve böylece daha fazla öfke hissetmektedir. (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2014: 159).

3.2.2. Aileye İlişkin Faktörler

Şiddetin ortaya çıkışıyla en çok ilişkilendirilen faktörlerin başında geniş bir yelpazede değerlendirilmesi gereken 'aile' gelmektedir. Yapılan araştırmalarda; aile içi şiddete maruz kalmak, özellikle okul öncesi dönemde aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, aile bağlarının zayıf olması gibi etkenlerde şiddet davranışı daha çok görülmektedir. Haskan Avcı ve Yıldırım (2014:159), bu konuda; ailede şiddet gören veya şiddete tanıklık eden bireylerin şiddete daha yatkın olduklarını söyler. Onlara göre; ergenlik dönemindeki şiddet ile ebeveyn ve çocuk arasında zayıf bir bağlanma olması, ailedeki çocuk sayısının fazla olması ve aile üyelerinin birbirlerine bağlılığının zayıf olması arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır.

Ülkemizde öne çıkan ebeveynler arası şiddet varlığı, çocuğu ihmal etme de kişiyi şiddete yönlendiren temel ailesel faktörler arasındadır. Kızmaz (2006:53), ebeveyn denetim ve disiplininin yetersizliğini, ebeveynler arasındaki şiddet pratiklerinin varlığını, dışlamayı, dövme, korkutma ve baskılamayı, çocuklara yeterli düzeyde zaman ayırmamayı ve çocuğu ihmal etmeyi şiddete yönlendiren temel ailesel risk faktörleri arasında sıralamaktadır.

Ailenin dayacağı bir disiplin aracı olarak kullanması, aile içindeki bağların zayıf olması, fiziksel ve cinsel istismar, ebeveynlerin ergeni uygun şekilde izlememesi, tek ebeveynle yaşama, ailenin alt sosyo ekonomik gruptan olması, ebeveynlerden birinin veya ikisinin madde bağımlısı olması, sosyal olmayan ebeveynler ve annenin ergenlik yaşında doğum yapmış olması ailesel risk etkenleri arasında değerlendirilmektedir. Evde ya da toplum içinde şiddetle karşı karşıya gelen, aile içi şiddete maruz kalan, uyuşturucu madde alışkanlığı olan, olumsuz arkadaş ilişkileri olan, yeteneklerini kullanmada yetersizlik hisseden, yeteneklerini toplumun kabul ettiği şekillerde ifade edebilme yetersizliği içinde olan, şiddete uğrayan, yetersiz aile ilgisi olan tek ebeveynli çocuklarda şiddet davranışının daha çok görülmektedir (Teyfur, 2014:1314-1315).

Ailede ortaya çıkan öfke ve saldırganlığın nedenleri ile ilgili yapılan araştırmalarda çok geniş etmenlere değinmiştir. Genetik, nörolojik ve biyolojik özellikler, bazı psikiyatrik bozukluklar, alkol ve madde kullanımının etkili olduğu kadar, sosyal destek yokluğu, yetişkinin çocuklukta istismara uğramış olması, özellikle cinsel istismarın olduğu ailelerde babanın güç ve kararlarda baskın olması, babanın güç ve kontrol sağlamak için şiddete başvurması, anne ve baba arasında cinsel sorunların olması, aile dışı ilişkilerde kısıtlılık, işsizlik, yoksulluk ya da modernizasyon gibi nedenlerle yoğun bir stresin ortaya çıkması, anne ve babanın çocuğa karşı davranışlarındaki tutarsızlık, çevrede uygun rol modellerinin olmayışı ve içinde yaşanan grubun şiddeti teşvik etmesi gibi etmenler etkili olmaktadır (Kaymak Özmen, 2004:29).

Kızmaz (2006:53) ise; "Çocuğun okul öncesi dönemde, aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, şiddet veya suçluluk açısından, ciddi bir risk oluşturmaktadır.Çocuğun, aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan sorunların önemli bir oranı; ebeveynlerin sosyo-ekonomik yetersizliklerinden (ailenin yoksul olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü, ilgili olma düzeyinin düşüklüğü) ve kendi aralarında yaşadıkları bazı sorunlardan (ebeveynler arasındaki çatışma, aile içi şiddet, boşanma) kaynaklandığı söylenebilir" demektedir.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1998); yaygın kanaatin aksine şiddet sadece düşük gelir düzeyli, eğitimsiz ailelerde yaşanmadığını söylerken; Muslu (2001:5) ailelerde yaşanan ekonomik sorunların şiddet eğilimine neden olmadığı gibi, diğer taraftan, şiddetin tüm sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyde, etnik grupta, coğrafik yerleşimde ve tüm yaşlarda görüleceğini açıklamaktadır.

3.2.3. Akran Grupları

Kişiye şiddete yöneltebilen birçok faktör var olmakla beraber; kişinin aile içerisinde yeterli ilgi ve desteği bulamaması, zorba bir akran grubuna dahil olması, sosyal açıdan yalnız olması, sosyal açıdan reddedilmesi, güç ve popülerliği elde etme ihtiyacı da, şiddet eğilimini artırmaktadır (Haskan Avcı ve Yıldırım, 2014:159).

Özellikle; ev ortamında veya aile içerisinde ebeveynlerden gerekli ilgi ve desteği bulamayan çocukların, yeni ortam arayışlarına yönelebileceğinden bahseden

Kızmaz (2006:56); aitlik duygusu, duygusal destek ve davranışsal normları kazandırması açısından, genellikle akran gruplarının tercih edileceği gibi, yine okulda başarısız olan çocukların da, kendileri ile bazı benzer özellikler sergileyen antisosyal akran grupları ile birlikte olma yönelimi içerisinde olduğundan bahsetmektedir.

3.2.4. Sosyal Çevre ve Sosyo- Ekonomik Düzey

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar çevre özellikleri ile şiddet arasında ilişki olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Öğrencinin ikamet ettiği yerde ve gittiği okulda şiddet davranışının fazla olması, şiddetin yaygın olması sebebiyle sıradanlaşması, toplumsal olarak şiddet olaylarının artması da şiddet davranışını tetikleyen olgulardır. Ailenin ekonomik durumunun nasıl olduğu da şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama durumunu etkilemektedir. Sosyal çevrenin ve şiddet eğilimi üzerindeki etkinliğinin incelendiği araştırmalarda; fakirlik, etnik köken, aile yapısı, o bölgedeki yerleşim yoğunluğu ve nüfus değişimleri ile şiddet arasında ilişkiler bulunmuştur (Teyfur, 2014:1316).

Şiddet davranışının sıradanlaştığı toplumlarda bireylerde şiddet eylemi artmakta ve meşrulaşmaktadır. Bu durumla ilgili Kızmaz (2006:56), "Öğrencilerin ikamet ettikleri ve gittikleri okulların bulunduğu yerleşim yerlerinde, aynı şekilde okul ortamlarında şiddet davranışının yaygın olması da, şiddet olaylarını körükleyici bir etkide bulunduğu söylenebilir. Bir anlamda, şiddet olaylarının yaygın olarak işlendiği toplumlarda, şiddet davranışı sıradanlaşmakta ve bireyler giderek şiddet eylemlerine alışmaktadırlar. Bu durum, şiddetin meşrulaşmasına ve normal bir davranış biçimi olarak algılamasına yol açabilmektedir" demektedir.

Çocuğun yaşamış olduğu mahalle ve ailenin ekonomik durumu, öğrencinin şiddete maruz kalma ve şiddet uygulama durumu arasındaki ilginin incelendiği çalışmalar; toplumsal şiddet içeren olayların artmasının aynı zamanda okul çağındaki çocuk ve gençleri de içine alacak şekilde yaygınlaşmasına neden olduğunu ortaya koymaktadır (Teyfur, 2014:1316).

3.3. Öfke Ve Öfke İfade Tarzları

3.3.1. Öfke

Öfke herkesin karşılaştığı ve yaşanması doğal bir duygudur. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2015); "engellenme, incinme veya tehdit karşısında verilen saldırganlık tepkisi; kızgınlık, şiddet" olarak tanımlanmaktadır. (Aktaran: Cartılı, 2016:9)

Öfke, Psikoloji Sözlüğü'ndeki tanıma göre (2003); "Engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma, vb. gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan şeye veya kişiye yönelik şu veya bu şekilde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, negatif bir duygu" olarak geçmektedir (Aktaran: Cohen, 2014:15).

Yapılan çeşitli öfke tanımları öfkeyi saldırganlıktan ayırmakla birlikte; kontrol edilemediği durumlarda saldırganlığa götürebildiğinden bahseder. Ayverdi (2011:2448) Misalli Büyük Türkçe Sözlük'te öfkeyi; "Haksızlık incinme, karşı koyma vb. duyguların doğurduğu, insanı saldırganlığa götürebilen şiddetli duygu, hiddet, kızgınlık, gazap" olarak tanımlanmaktadır.

Öfke herkeste bulunan bir duygu olmakla birlikte kontrol edilmediğinde saldırganlık olarak kendini göstermektedir. Toplumumuz öfke ile başa çıkma yöntemlerini öğrenmede başarısız olmaktadır. Bu konuda Bakış (2006:96), öfke için "aslında öfke normal, herkes tarafından hissedilen, vazgeçilemeyen, güçlü fakat kontrol edilmesi öğrenilebilen, saldırganlıkla aynı şey olmayan (saldırganlık; öfkenin kontrol edilemediği durumda ortaya çıkan bir davranıştır), bir duygu olarak tanımlanabilir. Öfke bir davranış değildir. Öfke hayatın bir parçası olmasına rağmen, toplumumuzun bize öfkemizle nasıl baş edeceğimizi öğretmede pek başarılı olduğu söylenemez" demektedir.

Güçlü bir duygu olan öfke, bunu deneyimleyen kişilerde etkili olduğu gibi sosyal ilişkiler üzerinde de etkilidir. "Lazarus (1991) bu konuda; insanoğlunda, öfkeyi oluşturan, sürdüren ve düzenleyen sosyal normlar ve gelenekler dikkat çekici derecede karmaşık ve nazik olmanın yanısıra, temel ve kuvvetli de olabilir" demektedir (Aktaran: Cohen, 2014:15).

Çeşitli çalışmalar öfkenin, bireyin bir tehlikeyle ya da engellenmeyle karşılaştığında yaşadığı çaresizliğin, güçsüzlüğün, yetersizliğin yarattığı kaygıdan kurtulmak amacıyla hoşnutsuzluktan, kızgınlık ve şiddete kadar değişebilen bir duygu olduğunu ortaya koymaktadır (Doğan, Güler ve Kelleci, 2001:26).

Öfke ergenlik döneminde baş edilmesi gereken duygulardan biri olup; bazı ergenler; doğal ve insani olan öfke duygularını uygun bir şekilde ifade etmek yerine sıklıkla bastırmayı tercih ederler. Öfkelendiklerinde sadece kendilerini haklı gördükleri için öfke duygusunun kontrol altına almaları zordur. Oysa kabul edilen, ifade edilmeye çalışılan, kontrol edilebilen bir öfke duygusunun etkin sonuçlar doğuracağını, kontrol edilmeyen öfkede ergen kendisi için büyük önem taşıyan arkadaşlarıyla ilişkilerinde yoğun öfke patlamaları yaşayabildiğini ve arkadaşları tarafından dışlanabildiğini belirtilmektedir (Koçak, 2008:4-5).

Öfke duygusu, şiddet davranışını ortaya çıkarır. Engellenme, bireyde öfke duygusunu ortaya çıkarmakta ve saldırgan davranış için isteklilik meydana getirmektedir. Benzer şekilde; literatürde de şiddet, saldırganlık ve suç işleme davranışları ile öfke arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalarda öfke otomatik bir şekilde saldırganlık ve şiddetle birlikte ortaya çıkmasa da, çoğu kez saldırgan davranışı başlatıcı durumda olduğunu ortaya koymakta, saldırganlık ve öfke arasında bağlantı olduğunu göstermektedir (Avcı, 2006:6).

Öfke ve saldırganlık kavramları bir arada kullanılsa da; eş anlamlı değildir. Öfke sonunda saldırganlık tercih edilebildiği, geri çekilme de tercih edilebilir. Öfke anında bireyin nasıl davranacağını belirleyen etmenleri hakkında bilgi veren çalışmalarda öfke anında bazı bireylerin tepkilerini fiziksel ya da sözlü saldırıda bulunarak gösterdikleri gibi bazı bireylerin de dolaylı saldırganlığı tercih ettiklerini ya da geri çekilme davranışını sergileyebildiklerini tespit etmiştir. Öfke sonucunda saldırganlık ortaya çıkabilir, ancak öfkenin sonundaki tek seçenek saldırganlık değildir. Bireyin, öfkelenildiği anda nasıl hareket edeceği; bireyin o anda içinde bulunduğu konumu, konuyla ilgili genel durum, kültürel normlar, öfkenin şiddeti, benzer durumla ilgili olarak geçirilen önceki yaşantılar, öfke öncesi bireyin içinde bulunduğu durum gibi pek çok etmene bağlıdır (Gündoğdu, 2010:259).

Öfke, saldırganlık ve şiddet kavramları bireylerin günlük yaşamını, yaşam kalitesini, kişiler arası ilişkilerini önemli ölçüde etkiler. Bu üç kavramın sıklıkla araştırmalara konu edilmesi, bireylerin ve toplumların öfke, saldırganlık ve şiddetle ilgili yaşadıkları sorunların düzeyi hakkında ipucu vermektedir. Yazılı ve görsel medyada her geçen gün artan şiddet olaylarının, bireyler arasında yaşanan çatışmaların gerisinde şiddet eğiliminin önemli bir etmen olarak yer aldığı gözlenmektedir (Haskan ve Yıldırım, 2012:167).

3.3.2. Öfkenin nedenleri

Bireyin yaşadığı öfkenin çeşitli ortaya çıkış biçimleri bulunmaktadır ve öfkeyi oluşturan etmenler "engellenme, kışkırtma ve tehdit" olarak sıralamaktadır (Aksu, 2015:34).

3.3.3. Öfke ve Cinsiyet

Öfkeyi yaratan nedenler temelde aynı olsa da bunların anlamlandırılması ve öfke ifade şekli, cinsiyet rolleri ve toplum tarafından öğretilen değerlere göre şekillenmektedir. Toplumda öfke duygusunun erkeğe mal edilmesi, erkeklerin öfke tepkilerinin güç ile aynı anlama gelmesi ve onaylanması, kadınların öfke tepkilerinin hoş karşılanmaması, aksine öfkeli kadınların küçültücü, alçaltıcı terimler ile tanımlanması, öfke ifadelerinde cinsiyet farkının oluşmasına neden olmaktadır. Erkekler kadınlara oranla daha fazla ve dolaysız bir biçimde (örneğin, sağa sola saldırmak) öfke davranışları sergilemektedir. Kadınlarsa; daha pasif yollarla (örneğin, sigara içerek vb) öfkelerini göstermektedir. Kültürel normlara bağlı olarak kadınlar, saldırgan davranışlarını bastırır, genellikle sözel yöntemler kullanırlar. Kadınlar daha fazla öfke belirtileri göstermelerine rağmen, bunu dışa vurma konusunda utanç ve toplum tarafından reddedilme kaygısı ile kendilerini engellemektedirler (Aksu, 2015:38-39).

3.4. Öfkenin ifade edilmesi

Günlük yaşamda insan yaşadığı birçok duyguyu ifade etmek ister. Mutluluğunu paylaşarak, yaşadığı pozitif enerjiyi aktardığı gibi, üzüntülerini de paylaşarak yaşadığı negatif enerjiyi dertleşerek ağlayarak boşaltmak ister. Her duygunun olduğu gibi öfkenin de ifade edilmesi gereken bir duygudur. Öfkenin ifade

edilmesi bireyde biriken enerjinin yarattığı gerilimin azalmasına yol açmaktadır (Aksu, 2015:42).

Öfkenin ifade edilmesi kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişiklik gösterebilir. Çünkü öfkeyi ifade etme öğrenmeye bağlıdır. Öfkenin ifade biçiminin kültürlere göre değiştiğini gösteren çalışmalarda; öfkeye neden olan durumlar açısından, özellikle batı ve doğu kültürleri arasında önemli farklılıklar bulunduğunu vurgulanmaktadır (Balkaya ve Şahin, 2003:194).

Her insan öfkesini farklı bir şekilde gösterir. Öfkenin farklı biçimde yaşanması "öfke ifade biçimi" olarak tanımlanmaktadır. Öfke ifade tarzını, "hissedilen öfkenin bastırılarak içte tutulması, öfkenin dışa yansıtılması ve öfkenin kontrol edilmesi" olarak üç alt boyutta açıklanmaktadır (Cartılı, 2016:18).

3.5. Öfkenin dışa yönlendirilmesi

Öfkenin ifade edilmesi, dışa vurulması, insanların kalıtsal/biyolojik özelliklerine, içinde buldukları psikolojik ve duygusal duruma, kişiliğe, kültüre, yaşa ve cinsiyete göre farklılıklar gösterebilir (Cohen, 2014:16). Özgür, Yörükoğlu ve Baysan Arabacı (2011:58)'nin yaptıkları bir araştırmada; öğrencilerin sınıflarının yükseldikçe ya da yaşları arttıkça şiddet eğilimlerinin de arttığı tespit edilmektedir.

Öfkenin dışa yönlendirilmesi; kızma, kötü sözler söyleme, kavga etme vurup-kırma gibi davranışları içerir. Ayrıca öfkenin dışa yönlendirilmesi iletişim yolu açık ve öfkesini dışa yönlendiren bireylerin, zorbaca davranışlar sergilemesi, başkalarına zarar verici ve onları küçük düşürücü tarzda davranması olarak da açıklanmaktadır (Aksu, 2015:44).

Vurma, tokat veya tekme atma, başkalarına rahatsızlık verecek şekilde yüksek sesle konuşma, aşırı eleştirel olma, küfür etme veya tehdit etme, kusur arama, saldırganlaşma, alay etme, suçlama, dedikodu yapma, şüpheli olma, başkalarını incitme, önyargılı olma ve çevreye zarar verme gibi sözel ve fiziksel tacizler, öfkenin doğrudan görülebilen belirtileri olarak açıklanmaktadır (Soykan, 2003:23).

Yapılan bazı araştırmalar; öfkenin dışa yönlendirilmesinin geçici bir rahatlama sağlasa da, bunun kişide enerji tüketerek davranış kontrolünü güçleştirdiğini söylemektedir. Bu konuda Beyazaslan (2012:45); öfkeyi dışa

yönlendiren kişilerin zamanla insanlar arası ilişkilerinde zorluklar yaşayarak, toplum ve topluluklardan dışlanarak aile ve kişiler arası ilişkilerde çatışma yaşamaya başlayacaklarını söylemektedir.

3.6. Öfkenin içe yönlendirilmesi

Öfkenin içe yönlendirilmesi; kişinin öfkesini içinde tutarak öfkeye neden olan durumlara karşı kullandığı alternatif bir uyum mekanizmasıdır (Cartıllı, 2016:18).

Kişinin içinde kızgınlığını tutması ve onu düşünmemeye çalışması, dikkatini daha olumlu bir şeye yönlendirmesi; öfkenin içe yönlendirilmesi yoludur. Yapılan araştırmalarda, öfkenin içe yönlendirilmesinin sürekli olarak kullanılmasının sağlıklı olmadığını ortaya koymuştur. Beyazaslan (2012:46); açığa vurulmayan öfke duygusunun kişinin kendisini çaresiz hissetmesine ve zamanla da bireylerde depresif duyguların ortaya çıkmasına yol açabildiğini belirtmektedir.

Yapılan araştırmalar; öfkelerini içe yönlendiren bireylerin, genellikle surat asarak, küserek, ortaya koydukları belirlemiştir. Bu kişiler; öfkeli olduklarını kabul etmedikleri için öfkelerini ifade etmekte çok zorlanmaktadırlar. Genellikle, surat asma, küsme, somurtma şeklinde öfke tepkilerini ifade etmektedirler. Karşısındaki kişilerin, duygularını tahmin etmelerini ve kendi düşüncelerini okumalarını beklerler. Küçümsediklerini düşünerek; öfkelerini acı çekme ya da gücenme biçimine dönüştürebilirler (Beyazaslan,2012:46).

3.7. Öfkenin kontrol edilmesi

Öfke kontrolü; kişinin öfkeyi doğru ifade etme becerisi kazanması olarak tanımlanmaktadır. Yapılan araştırmalar öfke yönetimi tekniklerini öğrenen bireylerin öfkelerini ifade ettiklerini ve öfke sıklığını azaltarak, öfkelerini daha az saldırganca ifade ettiklerini ortaya koymaktadır.

Bizi kızdıran, öfkeliendiren insanları ve olayları yok edemeyiz, değiştiremeyiz. Ancak öfke ve kızgınlık duygumuz karşısında gösterdiğimiz tepkimizi kontrol edebiliriz. Öfke yönetiminin amacı da budur. Öfke yönetim teknikleri; insanlar ya da olaylar karşısında gösterilen dışsal tepkileri kontrol edebilmek, onları yapıcı bir şekilde yönetebilmek üzerine geliştirilmiştir (Beyazaslan 2012:48).

BÖLÜM IV

ŞİDDET VE MEDYA

4.1. Medya Kavramı Ve Türleri

Medya; yazılı, ses ya da görüntü aracılığıyla, iletişim kurmayı sağlayan yazılı (gazete ve dergi) ve elektronik basın (radyo, televizyon, sinema ve film), internet, hypermedia, bilgisayar, video, haberleşme uydusu, frekans, kitap, slayt, mültivizyon, faks, tele-foto,radyo-foto, lifaks, telefon, v.b. kitle iletişim araçlarının tümüdür (Kara, 2011:3).

Tablo 2: Temel Medya Sınıflaması

Basılı Medya Türleri	Elektronik Medya Türleri
Dergiler (Tüketici aktüel, moda bilgisayar,sektörel, tarım)	Televizyon (Yayın, dijital platformlar,uydu, kablolu..)
Gazeteler (Ulusal, yerel)	Radyo (Ulusal, yerel)
Açık Hava Reklam Panoları	İnternet
Doğrudan Posta	Mobil
Sarı Sayfalar	

Kaynak: Suher, H.K.Medya Planlama,Anadolu Üniversitesi Web-Ofset , Eskişehir, 2012:4.

Kitle iletişim araçları, toplumları yönlendirir.Toplumunu kültürel açıdan da şekillendirir, yayar ve gelecek kuşaklara aktarır. Dilber (2014:61); kitle iletişim araçlarının, inanç ve fikirleri ikna ettiğine dikkat çekerken, yeni nesillere aktarmada büyük rol oynadığını belirtmektedir.

Medya insanlar arasındaki iletişimi sağlamada önemli bir araçtır. Ulusal (2007:61)'a göre, medya insan yaşamını önemli ölçüde etkiler ve hatta yönlendirir. O, bu nedenle de görsel ve yazılı basında yer alan her türlü konu, öykü, film ve

olayların verdikleri mesajlarla her kesimden insanı büyük ölçüde etkilediğini savunmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla beraber 1950’li yıllardan itibaren bu araçların etkilerine yönelik araştırmalar yapılmış olmakla beraber en çok da televizyona odaklanılmıştır. Televizyonun, daha geniş kitlelere ulaşması ve yaygın bir biçimde tüketilen bir kitle iletişim aracı olması, televizyonun diğer kitle iletişim araçlarının önüne geçmesine sebep olmuştur (Künüçen, 2004:57).

4.2. Medya Ve Şiddet İlişkisi Üzerine Öne Sürülen Görüşler

Medyanın şiddet ile ilişkilendirilmesi konusunda; Güleç, Topaloğlu, Ünsal ve Altıntaş (2012:120) "Araştırmacılar medyadaki şiddet ögesi içeren programların, çocukların şiddet eğilimleri üzerinde etkileri konusunda ayrılmaktadırlar. Bir grup televizyonda yer alan şiddetin, izleyicileri, özellikle de çocukları olumsuz yönde etkileyerek şiddet eğilimlerini arttırdığını, diğer grup ise şiddet davranışını arttırmadığını savunmaktadır. Bazı araştırmacılar da, televizyonun tek başına şiddete yönlendirmediğini, ancak özendirdiğini ve arttırdığını iddia etmektedirler" demektedir.

Szaflik (2001); "Bugün pek çok ülkede televizyon yayınlarına maruz kalan insanlar, kendilerine bazı soruları sormak ihtiyacını duyuyorlar. Televizyonda çocukların izlediği bütün şiddet eylemleri, onların gelecekteki yaşamlarında, suç işlemelerine sebep olur mu? Televizyonda şiddet seyretmenin etkileri geçici veya devamlı mıdır? Televizyon, ekonomik güç, kötü okul, yıkılmış yuva gibi bir çeşit sosyal şiddet olarak önemli bir faktörü mü oluşturmaktadır? Gerçekten, çocukların asla veya tamamıyla faydalı ve iyi huylu birer insan olamayacakları bir çevreye karşı idare edilebilmeleri mümkün kılınabilir ve arzulanabilir mi?" diyerek günümüzde merak edilen pek çok soruna değinmiştir (Aktaran: İşçibaşı, 2002:47).

4.2.1. Medyanın Şiddet Eğilimini Arttırğını Savunan Görüşler

İnsanların bilgiye kolay ulaşabilmesini sağlayan televizyon; kitlesele iletişimde yeni bir dönem açmıştır. Eğitici televizyon programları çocukların bilgi düzeylerini arttırmakta, hayal güçlerini geliştirmektedir. Ancak aşırı televizyon izlemek; çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığında olumsuzluklara yol açabilmektedir. Aşırı televizyon izlemek; 'şiddete ve agrasif davranışlara, okul başarısında düşmeye,

öğrenme güçlüğüne, cinsel davranış sorunlarına, gece korkuları, anksiyete, depresyon ve uyku düzensizlikleri' gibi psikososyal sorunlara yol açabilmektedir (Belviranlı, Ceritoğlu, Bilgin, Bayraktar, Bulut, Vaizoğlu ve Güler, 2008:191).

Günümüzde insanlar, televizyondan gördükleri, radyodan işittikleri ve gazeteden okudukları ile iyi bir yaşam biçimi ve toplumun politikası hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Başkalarına olan tutumlarını, bu araçlardan aldığı mesajlara göre düzenlemektedir. Kitle iletişim araçlarının, insanın dünya görüşünü, tutum ve davranışlarını etkilediğini belirten Kara (2011:58); kitle iletişim araçlarının insanları belirli bir yönde değiştirmekte olduğunu söylemektedir. O'na göre bütün kitle iletişim araçlarında ortak nokta, toplumdaki insanların düşüncelerini etkilemek, bir senteze kavuşturmak ve ortak bir davranış biçimi kazandırmaktır. Dolayısıyla; şiddet suçları gibi bazı toplumsal olayların belli dönemlerde artması, bireylerin çevrelerinden, çevrelerindeki rol modellerden, içinde buldukları toplumdan etkilendiklerini düşündürmektedir.

Şiddet eylemi hiçbir toplumda kabul gören bir davranış olmamakla beraber; yapılan araştırmalar medyanın şiddeti reyting vasıtası olarak kullandığı ve genel uyarılmışlık halini artırdığını ortaya koymaktadır. Medyanın bir taraftan saldırganlık usullerini öğretip, genel uyarılmışlık halini arttırır, diğer taraftan da bireyleri şiddete karşı duyarsızlaştırarak, şiddeti olağan sayan, uyumsuz, suça eğilimli bireyler yetişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Pınar, 2006:8). Bazen medya, şiddeti haklı olarak göstermek için kahramanları haksızlığa karşı geliyormuş olarak sunmaktadır. Haksızlığa maruz kalma süresi uzadıkça bir hedefe ulaşmada ya da bir sorunu çözmeye şiddete başvurmak izleyicinin gözünde kabul gören bir davranış durumuna gelmektedir (Duyan Çamurdan, 2007:27).

İnsan davranışlarını şekillenmesine etkili olduğu bilinen medyanın, toplumda şiddet olaylarının artması ile, insan şiddet olgusunu yönlendirmede etkisi tartışılmaktadır. Palabıyıkoglu (1997:123) bu konuda; medyanın toplumda varolanı yansıttığını, basın yayın organlarının aktardığı mesajlarda şiddet olgusunun dozunu ayarlanmadığını belirtmektedir. Medyanın şiddeti bir araç olarak kullandığını ve içinde şiddet olan haberlerin önemsendiğini vurgulamaktadır.

Özellikle çocukların ilgi duydukları programlarda işlenmekte olan şiddet davranışının, ilerleyen yıllarda kişideki şiddet ve saldırgan davranışlarını artırdığını ortaya koyan araştırmalar vardır. Bu konuda Avcı (2011:3); "Şiddet davranışı, çocukların televizyonda, internette, video oyunlarında, müzik kliplerinde izledikleri modeller tarafından pekiştirilmektedir. Araştırmalar, şiddet içerikli filmlere, video oyunlarına ve müziğe maruz kalmanın, gençlerde saldırgan ve şiddet davranışlarını arttıran önemli bir değişken olduğuna yönelik kanıtlar sunmaktadır" demektedir.

Televizyonda şiddet içeren programların, şiddet eğiliminde cinsiyete göre bir fark olup olmadığı merak edilmiş, bu konuda pek çok araştırmalarda; televizyonda şiddet içeren programların çok fazla izlenmesinin her iki cinsiyette de aynı oranda artışa yol açtığı tespit edilmiştir (Avcı, 2011:4).

Bazı araştırmacılar, televizyondaki şiddetin saldırganlık üzerinde etkin olduğu ve özellikle gençler arasında yaygın olduğunu savunurken, bazı araştırmacılar ise, televizyondaki şiddet ve saldırganlık görüşü arasında ilişkiyi ele alarak; etkilenmenin boyutları üzerine temellenen inceleme neticesinde, televizyondaki şiddeti seyretme ve onu izleyen saldırganlık arasında zayıf pozitif ilişki olduğu sonucuna varmıştır (Pınar, 2006:34). Palabıyıkoglu (1997:124), "Freedman ve Sears (1993) adlı iki sosyal bilimci televizyonda şiddet eylemlerini gözlemenin saldırganlıkla ilgili düşüncelerin uyarılmasına yol açacağı bunun davranışsal eğilimlere yayılmasıyla gözleyenleri eyleme daha hazır hale getireceğini vurgulayarak medya-şiddet ilişkisini açıklamaktadır" demektedir.

Saldırganlık içeren çizgi filmlerin okul öncesi çocukların davranışlarına etkisini incelemek amacıyla yapılan bir araştırmada; çocuklara haftada üç gün dört hafta boyunca Batman ve Superman çizgi filmleri gösterilmiş ve dokuz hafta sonunda yapılan değerlendirmede, saldırgan çizgi filmler izleyen çocuklarda hoşgörü ve kurallara uymanın azaldığı gözlemlenmiştir (Yaşar ve Paksoy, 2011:282).

Çocuklar akranlarını, ebeveynlerini, kardeşlerini ya da medyada resmedilen karakterleri rol model alabilmektedirler. Ebeveynlerin, arkadaşların ve medyada yer alan karakterlerin başkalarına karşı saldırganlığını gözleyen çocuklar, saldırganlığın istenilen bir amacı elde etmede kullanılan kabul edilebilir ve etkili bir yöntem olduğunu öğrenebilirler (Avcı, 2011:4).

1960'lı yıllardan beri ABD ve gerekse Avrupa'da kitle iletişim araçlarında yer alan şiddet eylemlerinin insanların gerçek yaşamlarındaki saldırganlıkları üzerinde ne gibi etkiler yarattığı konusunda yapılan araştırmalarda çok belirgin bağlantı bulunamamıştır. Ancak araştırma sonucunda artan şiddet olaylarıyla kitle iletişiminin ilişkileri arasında bir ilintinin varlığı konusunda bir bağlantı bulunamadıysa da, kitle iletişim araçlarının insanları şiddete yönlendirdiği ve şiddeti özendirdiği ortaya çıkmıştır. Ergil (1985) bu konuda; "Araştırmacıların çoğunluğu, görsel ve işitsel medyayı takip edenlerin çoğunluğunun şiddete açık olmasını yalnızca şiddete yönelmelerinden değil, fakat aynı zamanda merak, korku ya da kurbanaya yönelik verilmiş sözlerden kaynaklandığı inancındadırlar. Bu da yinelenen gösterimlerin artan etkisini azaltmaktan öte bir şeydir" demektedir (Aktaran: Ulusal, 2007:63).

Kaliforniya Üniversitesinde "şiddetin basınla bağlantısı" üzerine çalışmalar yapan Davit Phillips; yüzyıllar boyunca insanların şiddet olaylarının yayılmasında taklitçiliğin önemli bir etken olduğuna inandıklarını belirtmektedir. Goethe'nin ilk romanı olan "*Genç Werther'in Izdırapları*"nın 1774'e yayınlanmasından sonra intihar olaylarının artmasına dikkat çekerek, evli bir kadına âşık olduğunu anladığında kendisini vuran roman kahramanının, daha sonra intihar eden bazı Avrupalı okuyucular için bir model olduğunu aktarmaktadır. Werther'in hayali intiharından yaklaşık 200 yıl sonra Phillips, günlük şiddet olaylarını inceleyerek taklit hipotezinin doğruluğunu araştırmaya karar vererek, laboratuvar koşullarında uyguladığı deneylerde şiddet filmleri ve televizyonda gösterilen seyrettirilen gönüllülerde saldırgan tavırlar baş gösterdiğini, olanak tanındığında plastik bebekleri yumrukladıklarını ve insanlara elektrik şoku verdiklerini gözlemiştir (Aktaran: Bakış, 2006:104).

Yine İngiltere'de yapılan bir araştırmada yatılı okulda kalan 13-16 yaş grubu çocukları ikiye ayrılmış, bir gruba 15 gün süreyle yalnızca komik ve sosyal programlar, ikinci gruba ise şiddet içeren filmler, programlar izlettirilmiştir. Yapılan testler sonucunda birinci grupta hoşgörü, tartışma, iletişim ve gülme düzeyi; ikinci grupta ise sözel ve fiziksel saldırganlık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır (Yaşar ve Paksoy, 2011:282).

Şiddet içerikli program izleyen ilköğretim öğrencilerinin daha yüksek oranda fiziksel şiddete başvurduğu ve yaşadıkları sorunlara çözüm olarak fiziksel şiddeti tercih ettikleri çalışmalarla tespit edilmiştir (Yaşar ve Paksoy, 2011:284).

Yapılan incelemeler göstermektedir ki; şiddet içeren programlar yoğun olarak en çok izlenen yayın kuşaklarında da mevcuttur. Bu durumun oluşturabileceği olumsuzluklara dikkat çeken bir araştırmada (Görmez, Bayat, Sezal, Göka, Köse, Özcan, Kutlugün, Sarımeşeli, Kentli ve Cavcav, 1998); "şiddet içeren programların en yoğun yayımlandığı yayın kuşağı, prime-time (%38.3), gece kuşağı (%36.7), öğlen kuşağı (%15.7) ve sabah kuşağı (%10) olarak saptanmıştır. Özellikle prime-time'de şiddet içeren programların yayınlanması, yaş ve cinsiyet gözetmeksizin herkesin bu tür yayınlara maruz kalması demektir. Bu durum özellikle çocuklar açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilir" demektir (Aktaran: Adak, 2004:31).

Şiddet-televizyon ilişkisinin ayrıntılı araştırılmasında, televizyonda şiddet izlemenin, şiddeti artırdığı ve tüm yaşlarda saldırganlığı kısa süreli tetiklediği, kişinin dünyayı olduğundan daha vahşi bir yer olarak algılamasına neden olmaktadır. Televizyonlarda şiddetin büyük bölümü kahramanlarca işlenmektedir ve bu da şiddeti haklı göstermektedir. Aşırı miktarda şiddet ve ölümün, haber programlarında gösterilmesi, sosyal saldırganlığı etkilemektedir (Güleç ve ark., 2012:120).

Medyadaki şiddetin ve çocuk gelişimi üzerindeki etkilerini gözler önüne seren Tahiroğlu, Çelik, Bahalı ve Avcı (2010:20); çocukların gelişimleri boyunca gördüklerini taklit etme, özdeşim yapma gibi yöntemlerle kimlik gelişimlerini tamamlamaya çalıştıklarını ve dolayısıyla medyanın çocuklara özdeşim modeli olarak sunduğu kahramanların hemen hepsinin abartılı şiddet davranışları sergilediğini belirtmektedirler.

Sosyalizasyon sürecinin incelendiği araştırmalarda; toplumun değer ve normlarının bireylere öğretilmesi, toplumun kendilerine verdiği rollerinden bahsedilir. Adak (2004:30), bu konuda bireylerin hangi durumlarda nasıl davranacaklarını, sahip oldukları ya da toplumun kendilerine verdiği rolleri, bunların sonucu olarak sahip olunan statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun ve öteki bireylerin kendilerinden beklentilerini öğrendiklerini söylemektedir. Ayrıca televizyonun cinsiyet rolleri, şiddet ve suç, politik görüşler, etnik ve ırka ilişkin

tutumlar ve sosyal davranış hakkında bilgi sağlama yoluyla Amerika'daki pek çok çocuk için önemli bir sosyalizasyon aracı olarak hizmet ettiğini tartışır. Televizyon toplumun gerçek bir tasviri olarak algılandığında yada çocuk için yeterli gerçek yaşam tecrübeleri mevcut değilse televizyondaki sosyal gerçeklik tasviri, bir çocuğun görüşünün temeli haline gelebileceğini anlatmaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, saldırgan davranışın gelişiminde kitle iletişim araçlarının önemli olduğunu Avcı (2006:24) bir örnekle şöyle anlatmaktadır:

"Bandura, Ross ve Ross (1963) tarafından yapılan çalışmada, canlı yetişkin saldırgan bir modelin, saldırgan yetişkin bir film modelinin ve saldırgan çizgi film modelinin etkileri karşılaştırılmıştır. İlk deney grubundaki çocuklar; şişirilmiş Bobo bebeğinin bulunduğu bir takım oyuncaklara hem sözel hem de fiziksel olarak saldırganca davranan canlı modelleri gözlemiştir. İkinci deney grubu; benzer bir tarzda davranan aynı modeli filmde izleyerek gözlemiştir. Üçüncü deney grubundaki çocuklar; Bobo oyuncaklarına aynı şekilde saldırganca davranan bir çizgi film karakterini izlemiştir. Kontrol grubundaki çocuklar, önceki saldırganlığın oranı açısından deneysel gruptakilerle karşılaştırılmış fakat saldırgan bir modele maruz bırakılmamıştır. Bir sonraki aşamada her bir çocuk, bazı oyuncakların bulunduğu (Bobo bebeğinin daha küçük türleri gibi) deney odalarında yalnız bırakılmıştır. İleri sürüldüğü gibi, saldırgan bir modele maruz kalan çocukların, böyle bir modele maruz kalmayanlara göre, daha fazla saldırganlık tepkisi verdiği gözlenmiştir. Fakat beklentilerin tersine araştırmacılar, üç deney grubundaki çocuklar tarafından gösterilen toplam saldırganlık miktarında bir fark olmadığını bulmuştur. Çizgi film karakterini gözleyen çocuklar, canlı model ya da filmdeki yetişkin modele maruz bırakılan çocuklarda olduğu kadar saldırgan davranış sergilemiştir. Genellikle her bir deney grubundaki çocukların, kontrol grubunda olanlardan en az iki kat daha fazla saldırgan davranış sergilediği görülmüştür. Walters ve arkadaşları (1957), saldırgan bir modeli izleme çocuğu sınırlandırmaması nedeniyle saldırgan davranışın arttığını göstermiş ve benzer bulgular; lise öğrencileri, genç bayanlar ve erkek hastane görevlileriyle yapılan çalışmalarda da görülmüştür. Benzer izleme çalışmaları, saldırganlığın öğrenildiği ve saldırgan davranış modellerine maruz kalmanın, gözlemcide aslında sonradan ortaya çıkan saldırgan davranışı arttırdığı defalarca kanıtlanmıştır (Fiest ve Fiest, 2002; Moeller, 2001; Hasset ve Hersen, 2000; Rolf, 1996)."

Küçük Kurt 1991 yılında Bandura ve arkadaşlarınının yaptığı çalışmaya benzer özelliklere haiz anaokulu öğrencilerini 4 gruba ayırarak bir çalışma yapmıştır. Birinci gruba; hacıyatmaza tekme, tokat, lastik top ve sözlerle saldıran canlı kimseler gösterilmiş; ikinci gruba benzer bir olay televizyondan gösterilmiş; üçüncü bir gruba

da şiddet ve saldırganlık öğeleri taşıyan davranışlar, kartonlaştırılmış (çizgi film) tiplerce gerçekleştirilerek yine televizyondan gösterilmiş; dördüncü gruba ise içeriğinde şiddet ve saldırganlık öğesi taşımayan bir program gösterilmiştir. Daha sonra hacıyatmaz, lastik top ve diğer oyuncakların bulunduğu oyun odasına bütün çocuklar alınmış ve çocukların davranışları gözlemlenmiştir. Şiddet ve saldırganlık öğesi taşıyan canlı, televizyon ve çizgi film mesajlara maruz kalan birinci grup, ikinci grup ve üçüncü gruptaki çocukların, şiddet öğesi taşımayan filmi izleyen dördüncü gruptakilere göre daha çok saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür" (Aktaran: Adak, 2004:32).

Akçay ve Özcebe (2012:84); çocukların televizyon izleme süresi ve fiziksel şiddet arasındaki ilgiyi araştırmış; çocukların hafta içi televizyon izleme sürelerinin artması sonucunda, çocukların olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarının arttığı, hafta sonu televizyon izleme sürelerinin artması sonucunda ise, olumlu sosyal davranışlarının azaldığı, fiziksel saldırganlıklarının arttığı tespit edilmiştir.

Medya ve şiddet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda Huesmann ve Eron, 1986; Huesmann ve Kirwil, 2007; Huesmann, Moise-Titus, Podolski, ve Eron, 2003; Slater, Henry, Swaim ve Andersen, 2003) medyada yer alan şiddetin, çocukluk döneminde izlendikten sonra, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde şiddet davranışının ortaya çıkmasını desteklediğini tespit etmişlerdir (Aktaran: Avcı ve Güçray, 2013:1996).

4.2.2. Medyanın Şiddet Eğilimini Arttırmadığını Savunan Görüşler

Sayıları az olmakla beraber, bazı araştırmacı ve kuramcılar, televizyonda şiddetin olumsuz etki yaratmadığını, televizyonda şiddet izlemenin agresif duyguları, deşarj etmek için bir fırsat olduğunu hatta şiddete başvurma olasılığını azaltarak, kişiye fayda sağladığını savunmuşlardır (İşçi başı, 2002:49).

Araştırmaların bazılarında da çocukların televizyonda şiddet içeren programlar izlemelerine karşın, gerçek yaşamda yapılan şiddet davranışlarına karşı hoşgörülü davranma eğiliminde olmadıkları belirlenmiştir (Yaşar ve Paksoy, 2011:283-284).

Şiddet içerikli filmlerin çocuklara olumlu katkı sağlayacağını ortaya koyan bazı araştırmalara göre; televizyonda ve sinemada gösterilen çizgi filmlerdeki şiddet, erkek çocukların eksikliklerini gidermeye yardımcı olur. Kız çocuklarında ise, korkusuz ve güçlü kadın rollerini örnek almaları kişilik gelişimlerini olumlu etkilemektedir (Pınar, 2006:36-37).

4.3. Kitle İletişim Araçlarında Şiddet

Medya, doğası gereği insan zihni ile doğrudan temas halindedir ve iletişim fonksiyonunu algılama işleviyle gerçekleştirir. Pek çok araştırma sonuçlarına göre; medyada gerçek veya gerçek olmayan şiddet mesajları sıklığı son yıllarda artmıştır. Özellikle, elektronik medyadaki meydana gelen gelişmeler sayesinde, mesajlar izleyicilere daha hızlı ve sık ulaştırılmaktadır (Pınar, 2006:33).

Kunczik (1994) "Araştırmacılar medyadaki şiddeti doğal, suni, gerçek ve varsayıma dayananlar olmak üzere dörde ayırmaktadır. Gerçek şiddet fiziksel ve psişik zarar verme amacına yöneliktir yada böyle bir zarar vermenin yarattığı etkilerin medya tarafından halka sunulması olarak tanımlanabilir. Varsayılan şiddet, bu tür davranışların bir ön koşul olarak medya tarafından halka sunulması demektir. Doğal şiddet, gerçek şiddet olaylarının medya tarafından gösterilmesi, suni şiddetse ise, örneğin çizgi filmlerle gösterilen, gerçek dışı şiddet türleridir. Bireysel şiddet, bir bireyin başka bir bireye yada canlı bir varlığa yada eşyaya karşı fiziksel yada ruhsal zarar verme amacıyla yaptığı girişimlere verilen genel ad olarak tarif edilebilir" demektedir (Aktaran: Adak, 2004:30).

4.3.1. Televizyonda Şiddet

Kitle iletişim araçlarının dünyada etkili olarak kullanılması yazılı basın ile başlamakla beraber, 1950'lerden sonra çok hızlı bir biçimde toplum hayatı içinde televizyon yerini almaya başlamıştır (Kocadaş, 2005:4).

Medya şiddeti ile çocuklarda görülen saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırma yapılmakla birlikte bu konuda ilk uluslararası çalışma UNESCO tarafından yapılmıştır. Agresif medya yayınlarını etkisiz hale getirmek ve bu konuda toplumların başarılı olması hakkında araştırmalar da yapan Gloebel (1998), tüm dünya gençliğinin yaşamında televizyonun belirleyici bir role sahip olduğunun altını çizerek, medyanın çocukların hayatında rol oynadığını, medyadaki

şiddetin çocuklar için neden büyüleyici olduğunu, medya şiddeti ile çocuklarda görülen saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi, medyanın saldırgan tutumlara etkisindeki kültürel ve cinsiyet farklılıkları ile içinde bulunulan çevrenin şiddetle doluluk oranını (savaş-suç ortamı v.b.) araştırmıştır (Aktaran: İşçibaşı, 2002:47).

Medyada şiddet görüntüleri Dolu, Büker ve Uludağ'a (2010:59) göre; dört ana olumsuz etkiye neden olmaktadır:

a. Saldırganlığa sevk etkisi: Kişideki saldırganlık seviyesinde artışa, şiddete eğilimde artışa neden olmaktadır.

b. Mağduriyet korkusu etkisi: Dünyanın daha korkulacak bir ortam olarak algılanmaya başlamasıyla beraber, kişinin kendini korumaya yönelik tedbirler almaya başlamaktadır.

c. Duyarsızlaştırıcı etki: Çevredeki şiddet olaylarına veya şiddet mağdurlarına karşı duyarsızlaşma ve vurdumduymazlık oluşturmaktadır.

d. İştah etkisi: Daha çok şiddet içerikli materyale ulaşma ve izleme isteğini arttırmaktadır.

"Elektronik Cihazlar ve Reklam Verenler Derneği tarafından yapılmış olan araştırma sonuçlarına göre; ülkemizde günde 3 saat 40 dakika televizyon seyredildiğini, bunun haftada 25 saat 40 dakika ederken, Almanya'da bu oranın haftada 16 saat, Hollanda'da 12 saat olduğunu bildirmektedir" (Gürsoy, 2009:16).

Ayrıca çocukların % 31'i büyükler yatıncaya kadar ekran başında kaldığının belirtildiği araştırma kapsamındaki 4 televizyon kanalında:

- Görüntülerin %75'i olumsuz olduğu,
- Saatte 213 şiddet görüntüsü var olduğu (En çok çizgi film ve spot görüntülerle)
- Bir gün boyu: çizgi film, yarışma programı, eğlence programı, haberler, tartışma programı, sinema: 3406 olumsuz görüntü olduğu tespit edilmiştir (Gürsoy, 2009:16).

Aile Araştırma Kurumu'nun, iki özel kanal (ATV ve SHOW TV) üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre şiddet içeren yayınların %78.3'ünde kurgusal şiddete rastlanmaktadır. Şiddet içeren programların türü ise şöyle sıralanmaktadır; yerli filmler/diziler %23.3, reality show'lar %21.7, yabancı filmler/diziler %20, haberler %10, müzik programları %5, spor programları %5, haber programlar %3.3, magazin programları %1.7 ve diğer programlar %10'dur (Aktaran: Adak, 2004:31).

"Radyo Televizyon Üst Kurulu (2005) verilerine göre; 2003 yılında yapılan bir çalışmada 6-10 yaş arası şiddet içeren programları izleyen çocukların 15 yıl sonraki kontrollerinde izledikleri şiddet içerikli yayınların kadın ve erkeklerde şiddet davranışlarının belirleyicisi olduğu bulunmuştur. Yine Türkiye'de yayın yapan 5 büyük televizyon kanalı üzerinde yapılan bir çalışmada çocukların en çok televizyon seyrettikleri saatlerde yayınlanan 80 filminden 5 bin 600 saniyenin izlenmesi ile elde edilen sonuçlarda şiddet oranının %33.1 olduğu ve bunun yaklaşık %14,0'lük kısmını da fiziksel şiddetin oluşturduğu tespit edilmiştir" (Ulaş, Erçaçan ve Koçak, 2012:13).

Taylan (2011), televizyon programlarının şiddet içeriği hakkındaki görüşünü belirtirken; "televizyon şiddetinin etkileri duygusal, bilişsel ve davranışsal etkiler şeklindeki ayrımlarla tartışılır. Davranışsal, duygusal ve bilişsel etkileri de kapsayan televizyon şiddetinin etkileri ise uzun ve kısa dönemli ve dolaylı ve dolaysız olmak üzere genel hatlarıyla; saldırganlığı artırma ve saldırgan davranışı model alma, anti-sosyal davranış ya da sapma davranışına neden olma; sürekli bir şiddete uğrama korkusu duyma ya da mağdur olma korkusu hissetme; çevresindeki ya da ekrandaki şiddete karşı duyarsızlaşma; dünyanın acımasız ve tehlikelilerle dolu olduğu algısına sahip olma, diğerlerine karşı güvensizlik; dünyanın şiddet dolu olduğu algısı ya da çarpık bir sosyal gerçeklik algısı ve saldırganlığı azaltma ya da arındırma (katharsis) etkisi şeklinde sıralanabilir" demektedir (2011:37-38).

Televizyonda gösterilen şiddet içerikli sahneler, olaylar ve görüntülerin sıklığı, süresinin fazlalığının; şiddetle bağlantılı olduğu yapılan araştırmalarla açıklanmaktadır. Şiddet sahnelerinin ayrıntıları arttıkça ve canlandırmalar yakın çekimlerle pekiştirilerek tekrarlandıkça etkinin boyutlarının daha da tehlikeli bir hal aldığı söylenmektedir. İzlenen filmin, dizinin ya da programın esas kahramanı şiddet uyguluyorsa ya da filmin konusu şiddet üzerine kurulu ise, izleyiciler üzerindeki özendirici ve tetikleyici etkisi o derece artmaktadır (Bakış, 2006:107).

4.3.1.1. Televizyonda Şiddetin Etkinliğini Artıran Yayın Türleri

Filmler ve Dizi Filmler

Televizyonda sunulan dizilerde ana karakterlerin mesleğiyle ilgili (polisye, dedektif, doktor vb.) vurgular yapıldığı gibi, ağalık ve mafya olarak adlandırılabilirler diziler ekranlarda etkinliklerini sürdürmektedirler. Film ve dizilerde mafya(!) tiplmeleriyle şiddet kullanarak tanınan adamın/kadının zayıf, korkak, sinmiş insan karakterleri üzerinde yarattığı etki ve korku hissini işlemektedirler (Bakış, 2006:112-113).

Şiddet içeren olaylar, sahneler ve görüntüler ne kadar sık, ne kadar fazla ve ne kadar uzun ekrana gelirse, zararlı etkilerinin o oranda arttırmaktadır. Şiddet sahnelerinin sayısının arttıkça ve tekrar ve yakın çekimlerle pekiştirildikçe etkinin boyutlarının daha da tehlikeli bir hal almaktadır. Filmin, dizinin ya da programın esas kahramanı şiddet uyguluyorsa ya da filmin ana konusu şiddet üzerine kurulu ise, izleyiciler üzerindeki özendirici ve tetikleyici etkisinin artmakta ve ortaya çıkan şiddete karşı duyarsızlaşma da gelişebilmektedir. Ayrıca televizyon dizilerinde, haber programlarında ve filmlerde karşımıza çıkan şiddetin neden olduğu etki ve sonuçları, duygu ve sorumlulukları gösterilmemesine bağlı olarak da şiddetin, bir problem çözme yöntemi olarak benimsenmesine zemin hazırladığını belirtmektedir (Bakış, 2006:107).

Gençlerin izledikleri dizilerin davranışları üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırma sonucuna göre; araştırmaya katılanların % 72'si televizyon dizilerindeki belli karakterleri model aldıklarını ifade etmişlerdir. Model olarak alınan davranışların hepsinin de iyi davranış örnekleri olmadığı da tespitler arasındadır (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011:284).

Televizyondan ve sinemadan izlediklerinden etkilenerek, şiddete başvuranların sayısının gün geçtikçe artmaktadır. Bununla ilgili en çarpıcı örneklerden biri Fransa'da yaşanmıştır. 1994 yılının Ekim ayında iki Fransız genç; üç polis ve bir taksi şoförünü öldürmüşlerdi. İfadelerinde Oliver Stone'un 'Katil Doğanlar' (Natural Born Killers) filmin etkisinde kalarak, bu cinayeti işlediklerini itiraf etmişlerdi. Bir kaç ay sonra başında 18 yaşında kız ve 17 yaşındaki sevgilisi, 16 yaşındaki Tunuslu bir genci 40 bıçak darbesiyle öldürmüştü. Sevgililer yakalandıktan

sonra ilk ifadelerinde Oliver Stone'un 'Katil Doğanlar' (Natural Born Killers) filminden etkilendikleri için, bu cinayeti işlediklerini söylediler. Tunuslu gencin öldürülmesinden bir kaç gün sonra bu kez bir başkası bu filmin etkisinde kalarak İskoçya'da bir okul basıp 16 çocukla 2 öğretmenini katledince; İngilizler şiddet yüklü bu filmin video kaset dağıtımını durdurmaya karar vermişlerdir (Sim, 1996:128).

Televizyon dizilerindeki tiplerle ilgili cinsiyet, aile büyüklüğü, ailenin gelir düzeyi, ebeveynin eğitim düzeyi ve okul çevresi gibi değişkenler arasında da bir ilişki olduğunu söyleyen Oruç, Tecim ve Özyürek (2011:284); "Bu anlamda erkek öğrenciler kız öğrencilere göre; ailede üye sayısı fazla olanlar az olanlara göre; aile gelir düzeyi düşük olanlar yüksek olanlara göre; ebeveyn eğitimi düşük olanlar yüksek olanlara göre ve kent çevresi okullarında yer alanlar kent merkezindekilere göre daha fazla oranlarda model alma davranışında bulunmaktadırlar" demektedir.

Magazin Programları ve Reality Showlar

Dünyada ilk olarak 1980'li yıllarda Amerika'da yayınlanmaya başlayan reality showlar, zamanla dünya televizyonlarının da düşük bütçeli ve izlenme oranları yüksek formatlarından biri olmuştur (Yalçın,2012:45).

Reality show ve magazin programlarının, gerçeği canlandırarak 'gerçek haberciliği' yaptıkları savında olan ve Kaskun ve Öztunç, (2002)'a göre; yaşananları ürkütücü, dehşet verici, kan ve gözyaşı dolu kurgusal dramatize yöntemi ile seyirciye sunan, bu yolla seyirciyi etkileyip izleyici kitlesine dolayısıyla reklam gelirlerini artırma kaygısının ötesine geçmeyen programlardır. Onlara göre; Reality Showlar duygu pazarlamanın vahşet aşamasıdır. Bu programlar, kamusal vicdan ve duygu sömürsünü ilke edinmiş durumdadır (Bakış, 2006:111).

Reality Showların insan düşünce ve davranışlarına etkisi üzerine yapılan araştırmalarda insanın düşünce ve davranış kalıplarında insanlığa yabancılaşma olduğu gibi, şiddete de yönelttiği tespit edilmiştir. Bazı araştırmacılar; reality showların insanı duyarsızlaştırdığı, başkalarının acı ve üzüntülerinden eğlenme gibi davranışları ortaya çıkaracağını söylerken, Reality Showlardan etkilenen bireylerin yaşayacakları en büyük tehlikenin; çevreye ve yaşadıkları topluma karşı güvenlerinin gitgide azalması olacağını anlatmaktadırlar. Sokakta rastladıkları bireylerin çocuk

kaçırabileceklerini, anne-babalarının öldürülebileceklerini düşünmek, insanlara güven duygusunu yok edecek, şüphe içinde yaşamasına yol açacaktır. Bu durumla başa çıkmaya çalışan çocuksa; şiddete başvurarak kendini güçlü hissetmeye başlayacaktır (Pınar, 2006:40).

Haberler ve Haber Programları

Medyanın temel amaçlarından biri; insanoğlunun merak duygusunu gidermek, haberdar etmektir. Haberdar etme görevini şu anda televizyon, gazete ve internet yapmaktadır. İnsanlar günlük yaşantısında sık sık televizyon ve yazılı basında şiddet haberleriyle karşılaşmaktadır. Sürekli olumsuz haberlerle karşılaşmak izleyici ya da okuyucunun dünyaya olumsuz bakmasına sebep olmaktadır. Bu tür haberlerin tekrarlı niteliği de duyarlı kimselerde karamsar duyguya ve algıya yol açacaktır. Cinayet ve intiharlardaki artışın sebebi olarak şiddet görüntüleriyle karşılaşan insanların zamanla kendilerine ve dünyaya olumsuz bakması ve kontrol algılarının bozulması neden olmaktadır (Palabıyıköğlü, 1997:124).

Haberlerdeki şiddet görüntülerinin önemi, toplumsal hayatın gerçeklerinin yansıtılmasından, yani kurgusal olmamasından ileri gelmektedir. Filmlerdeki şiddetin, bir çocuğa izahını, bir dereceye kadar mümkün bulunabilirken, haber programlarında sunulan şiddet görüntülerinin izahını güç bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, televizyon haber programlarında; cinayetlerin, katillerin, suç ve cinayet yöntemlerinin, ayrıca şiddet olaylarının ayrıntılarıyla gösterilmesi özellikle çocukları etkilemektedir. Gerçeği haber verdiği iddiasında olan programlar çocuklarda beş yaşından itibaren korku ekerek şiddet biçme döngüsünü başlatmakta ve şiddeti tohumlamaktadır (Pınar, 2006:43).

Haber alma kaynaklarından olan internet haber siteleri de her gün farklı bir şiddet olayını ele alarak, gündemi takip eden insanlara sık sık bu şiddet haberlerini vermektedir. İnsanların özellikle dikkatini çekecek, büyük yankı uyandıracak haberlerse tüm çarpıcı haliyle, hatta olayla ilgili görüntüler ham haliyle insanların ulaşımına sunulmuştur. Bu konuda çok çarpıcı bir örnek veren Altıntaş (2017:183); "2015 yılında Kayseri'de üvey annesi tarafından şiddete maruz kalan iki kardeş ile ilgili haberler, televizyonların ve gazetelerin yanı sıra internet haber sitelerinde de günlerce yer aldı. Haber sitelerinde üvey annenin şiddeti nasıl uyguladığı anlatılırken olaya ilişkin görüntüler de ham haliyle yayınlandı. Bir süre sonra olaya dair şiddet

görüntülerinin yayınlanması yasaklanmış olsa da aslında haber, birkaç gün içerisinde dahi birçok insan tarafından izlenmişti. Ayrıca Kayseri'de yaşanan üvey anne şiddetinin yayınlandığı günleri takiben birkaç hafta süresince üvey anne ya da öz anne şiddeti gibi benzer haberleri medya, sıkça yer vermiştir" demektedir.

Reklamlar

Reklamlar izleyicinin duygularına seslenerek, insanın temel özelliklerini ve ilgilerini göz önünde bulundurulur. Reklam bir ikna etme olayıdır, duygusal cazibelere, dramatik ve komik imajlara, insanlardaki korku ve arayışların sömürülmesine dayanmaktadır. İzleyiciyi en çok televizyon ekranına bağlayan programların genel olarak içerikleri incelendiğinde, bunların şiddet, müstehcenlik, cinayet konulu film, dizi, reality show, magazin vb. gibi programlardan oluştuğunu söylemektedir. Bu tür programlar daha fazla reklam aldığı için televizyon kanalları tarafından da tercih edilmektedir. Burada, şiddet içerikli programlar (ekonomik olarak), reklamlar tarafından dolayı da olsa desteklenmektedir (Pınar, 2006:43).

Bilgisayar-İnternet Oyunları

Teknolojinin de gelişmesiyle birçok yönden hayatımıza kolaylık getiren internet; elektronik medya türlerindedir. Çocuğun, yaşına uygun olmayan internet sitelerine girmesi, kavrayamayacağı, ya da yanlış algılayacağı görüntü ve içeriklere erişmesi büyük bir problem oluşturmaktadır (Alparslan, 2014:14).

Riskli internet davranışlarını ortaya çıkaran etmenleri inceleyen araştırmacılar; internetin aşırı kullanımının, yaşam doyumunun düşük oluşunun, heyecan arayışının, riskli internet davranışlarının ortaya çıkmasına zemin hazırladığını belirtmektedir (Gökçe Arslan ve Seferoğlu, 2016:386).

Çocukların internette gezinirken siber zorbalığa maruz kalmaları sonucunda çocukların verdikleri duygusal tepkilerin başında kızgınlık, üzüntü, hayal kırıklığı, utanç ve korku gelmektedir (Turgut, 2016:28).

Çocuk ve gençlerin şiddet içeren bilgisayar oyunu oynama düzeyi hakkında yapılan bir çalışmada ergenlik çağındaki 3975 kişinin katıldığı çalışmaya göre; %35.5'inin düzenli olarak şiddet içeren oyun oynadığı belirlenmiştir (Tahiroğlu ve ark., 2010:21).

Şiddet içeren bilgisayar oyunlarının çocuklar üzerindeki etkilerinin ortaya konduğu pek çok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmalarda; şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının saldırganlığı artırdığı, çocuğu acıya duyarsızlaştırdığı ve hayal ile gerçeği ayırt etme yeteneğinin bulanıklaştığı, internetteki şiddet içerikli oyunlarda gördükleri sahneleri canlandırarak arkadaşlarına ya da ailelerine zarar verebilecekleri tespit edilmiştir (Balkaya Çetin, 2014:75).

2002 yılında Amerikanın Ioawa Üniversitesi öğretim üyleri Craig A.Anderson ve Brad J. Bushman geliştirdikleri ve uyguladıkları deneylerde; denekleri iki gruba ayırmış, birinci gruba, yoğun şiddet içeren dört oyun, ikinci gruba ise şiddet içermeyen dört oyun oynatılmıştır. 20 dakika sonra bu oyunları oynayan iki gruba da bitmemiş bir hikâyeyi sonlandırmaları istenmiştir. Şiddet oyunlarını oynayan birinci grup; daha agrasif ve şiddet içeren cümlelerle hikayeyi tamamlamışlardır (Çelikkaya, 2008:19).

Hürriyet gazetesi resmi internet sayfasında testere oyunu bağımlısı B.K.'nın, derste en yakın arkadaşının boğazını keserek öldürdüğünü, sınıftan koşarak çıkıp daha sonra cebinde getirdiği ikinci bıçakla da kendi boğazını kestiğini paylaşılmaktadır. B.K.'nın korku filmi serisi 'Testere' filminden esinlenilerek yayınlanan bir 'Testere' oyunu bağımlısı olduğu, bu oyunda insanların testere ile kesilerek öldürülmesinin konu alındığını belirtmektedir. Haberden de anlaşıldığı üzere şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının çocuklar üzerindeki saldırganlık davranışının etkilerinin ortaya çıktığını görmekteyiz.⁶

Aynı şekilde bir oyuncak firmasının ürettiği üç yaş üstü satılan, çocukların ilgisini çeken Mazlum ayıcık çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Her darbeye oyuncaktan: 'Kırdın kırdın', 'Elhamdülillah dayağa doyduk' , 'Benim babam senin babanı döver', 'Sen neymişsin be ağabey', 'Vur vur hoşuma gidiyor', 'Boyum kısa olmasa, döverdim ama neyse', 'Seni döverdim ama dayak yerim diye korkuyorum', 'El el değil balyoz mübarek', 'Varsa şekliniz çıkışta bekleriz', 'Babalık,

⁶ (<http://www.hurriyet.com.tr/rizede-lisede-dehset-testere-bagimlisiymis/>Erişim Tarihi: 25.05.2017)

ne vuruyorsun?' ve 'Yanlışımız olduysa affet baba' gibi argo ve şiddet içeren sözler duyuluyor.⁷

İnternet üzerinden oynanan oyunların birçoğunda; şiddet ve cinsellik içeren öğeler sıklıkla yer almaktadır. Özellikle bilgisayar oyunlarında savaş, terör, yabancı güçlerden kendini savunma çalıştığı bir ortam yaratmaktadır. ABD'nin özellikle 11 Eylül olaylarından sonra piyasaya sürdükleri oyunlarda intikam alma ve sorumluları cezalandırma amacıyla olduğunu aktaran Koçer (2009); Gulf War: Operation Desert Hammer, (Körfez Savaşı: Çöl Çekici Operasyonu), Anaconda Operasyonu, Uday ve Hüseyin'in Sonu, Terrorist Takedown adıyla çok satılan bu oyunlarda Hıristiyan-Müslüman Arap dünyası arasındaki savaşın açıkça görüldüğünü söylemektedir (Aktaran: Koçer, 2009:51-52).

Ülkemizde yayınlanan gazetelerde şiddet içerikli haberler genelde üçüncü sayfada verilmektedir. Son yıllarda şiddete ilişkin haberlere yazılı basının verdiği önemden dolayı bazı gazetelerde bu haberler manşetten de verilmeye başlanmıştır. Basının şiddet haberlerine geniş yer ayırmasında kamuoyunun ilgisi önemli rol oynamaktadır. Gazete ve dergilerin suçluluğu yaygınlaştırmak konusundaki etkileri yapılan araştırmalarca ortaya konulmuştur. Ulusal (2007:1-2) bu konuda; medyanın insanlar üzerindeki etkisi nedeniyle de bu tür haberlerin toplumda şiddet eylemlerinin artış göstermesine neden olduğunu söylemektedir.

Özellikle cinsel suçlara ilişkin haberlerde; pornografik çağrışımlar yaratacak bir dil kullanılması ve özellikle saldırganların ifadelerine dayanılarak olayların ayrıntılarını ortaya konması, ayrıca saldırganın fotoğrafından çok şiddete maruz kalan mağdurun fotoğrafının kullanılması da ayrıca bir şiddet oluşturmaktır (Dursun, 2010:22).

"Beyaz tayt ve tişört giydiği için öldürdüm" (Hürriyet Gazetesi, 09 Kasım 2007)⁸

Halıcı (2007:79); gazete ve dergilerin suçu artırma konusundan bahsederken suç tekniğini öğretmek; suçu olağan, çekici, hatta heyecanlı, yararlı bir faaliyet olarak göstermek; suçluya saygın bir kişilik vermek; suçluyu cana yakın, sempatik bir kişi olarak sunmak; adaletten kurtulmanın kolay olduğunu telkin etmek; adalet

⁷ (<http://www.diken.com.tr/vur-vur-hosuma-gidiyor-diye-mazlum-adli-oyuncaga-tepki-cocuklari-siddeti-ozendiriyor/>, Erişim Tarihi: 14.03.2017)

⁸ (<http://www.hurriyet.com.tr/beyaz-tayt-ve-tisort-giydigi-icin-oldurdum/> Erişim Tarihi: 25.05.2017)

mekanizmasını ve polisi gülünç şekillerde göstermek; suçun âdeta reklamını yapmak ve gelir sağlayıcı bir unsur haline getirdiğini vurgular. Karabaşoğlu ve İnci (2011:15) ise; bazı gazetelerin uydurulmuş, heyecan veren olaylara sayfalarında yer verdiğini anlatmaktadır. Gökulu ve Hosta (2013:1839) ise; yazılı basın üzerine yapılan çalışmalarda gazetelerin şiddet haberlerine verdikleri önem ve sayfalarında şiddete ayırdıkları yer nedeniyle, genel olarak suç işlemeyi özendirildiği ve övdüğü tespitinde bulunmaktadır.

Gazete haberlerinde konu olan bir çok cinayetin detayları adeta betimlenerek öykülendiği görülmektedir (Yurdigül ve Zinderen, 2012:89). Şiddet içeren suçların alarm verici boyutlara ulaşmadığı ülkelerde bile, bu durumun güvensizlik algılamasını artırdığı bir gerçektir (Halıcı, 2007:79). Ulusal (2007:23); izleyici veya okuyucunun sürekli olarak şiddet ve sonuçları ile ilgili haberlerle karşılaşmasının dünyayı olduğundan daha bayağı algılayacağını, bu durumla başa çıkmak için umutsuzluğa kapılacağını belirtmektedir.

University Of California (UCLA) Üniversitesi'nde Los Angeles Times üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada; belirli suçların, gerçekleşme oranından daha fazla haber yapıldıklarının tespit edildiğini söylemektedir. Aynı araştırmada bu haberlerin; kadınların, çocukların ve yaşlıların öldürülmesini, kurbanların birden fazla olduğu halleri, şüphelilerin kurbanlar tarafından tanınmayan insanlardan olduğu durumları ve zengin semtlerde yaşanan suç olaylarını konu edindiğini göstermektedir (Aktaran: Halıcı, 2007:87).

4.4. Medya Denetimi Ve Ebeveyn Kontrolü

Televizyonda sunulan şiddet içeren programların etkilerinden, çocuklar ve gençlerin korunması için yapılması gerekenler hakkında yapılan tartışmalar çok eskiye dayanmaktadır.

Türkiye'de 1990 yılından bu yana radyo ve televizyon alanında fiilen "özel yayıncılığın" başlatılmasıyla doğan karmaşa sonrasında T.C. Anayasasının 133 üncü maddesinde yapılan 8/7/1993 tarihli değişiklikle "Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir." hükmü getirilmiştir. Bu aynı zamanda, tekel durumundaki kamu yayıncılığından özel yayıncılığı da kapsayan "çoğulcu" yayıncılığın başlangıcı olmuştur. Ancak bununla

beraber denetim de bir o kadar karmaşık hale gelmiştir" denmektedir (Aktaran: Bakış, 2006: 147).

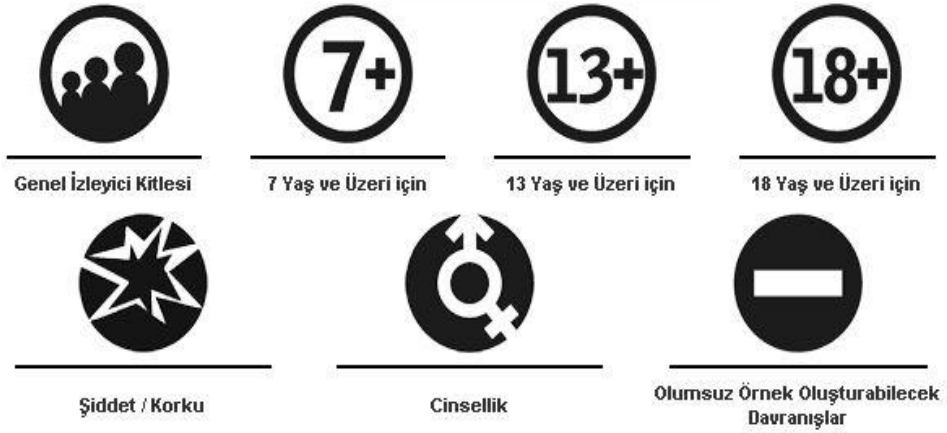
Medyada sunulan şiddet içeren programların etkilerinden, çocuklar ve gençlerin korunması için dünyada olduğu gibi ülkemizde de çeşitli tedbirlere başvurulmaktadır. Şiddet içeren yayınların belli bir yayın saatiyle sınırlandırması etkili bir tedbir olmakla beraber, ülkemizde de uygulanmaktadır.

Radyo ve Televizyon Yayınları Yayın Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin 11. maddesinde:

"Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yöneltten, özendirilen yayın yapılamaz. Yayınlarda insanları intihara yönlendirici ya da intihar girişiminde bulunmaya teşvik edici unsurlara yer verilemez. Haber, haber program ve güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan ses ve görüntüler sadece olayın gerektirdiği ölçüde, aşırıya kaçmadan kullanılabilir. Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden uygun uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanabilir. Bu tür programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılamaz ve bu duyurular saat 21.30'dan önce yapılamaz" denmektedir (Aktaran: Bakış, 2006:147).

İkinci tedbir, yayından önce, yayının içeriği hakkında izleyiciye bilgiler veren 'Akıllı İşaretler' uygulamasıdır. Türkiye'de çocuk ve gençleri cinsellik, şiddet, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar (uygunsuz dil kullanımı, sigara, alkol, kumar ve madde bağımlılığına özendirme, her türlü ayrımcılık ve intihar sahnelerinin gösterilmesi) gibi zararlı yayın içeriğine karşı korumak için RTÜK tarafından geliştirilen sistem "Akıllı İşaretler" olarak bilinmektedir (Aktaran: Özönur, 2016:227). Akıllı İşaretler Sembol Sistemi 23 Nisan 2006 yılında Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda devreye girmiştir (Bakış, 2006:148).

Şekil 1: Yaş ve İçerik Temelli Program Dereceleme Sembolleri

Kaynak: (İspir,N.B ve İspir, N. 2008:177). Televizyon programı içeriği dereceleme sembollerinin kullanımı ve ebeveyn yönlendirmesi. Selçuk İletişim, 5(3), 176-183.

Üçüncü tedbir, çocukların medya ve medya içeriği hakkında bilinçlenmesini sağlayacak 'medya okuryazarlığı' dersinin okullarda okutulmasıdır. Medya okuryazarlığını açıklayan pek çok tanım vardır.

Taşkın (2015:290); "Aufderheide (1993) göre; medya okuryazarlığı yazılı ve yazılı olmayan farklı formatlardaki (televizyon, video, sinema, internet vs.) iletilere erişim, onları çözümüleme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir" demektedir.

Medya okuryazarı bir birey; medyayı amaçlı bir biçimde seçer, kullanır, geçerli ve güvenilir bilgiye ulaşmaya çalışır. Medya okuryazarlığının amacı; bireyin medya mesajlarını doğru anlayabilmesine olanak sağlayacak bir medya bilincinin oluşturulması ve bu doğrultuda medya kültürünü çözümleyen, eleştirel bir bakış açısı kazandırabilmek olduğu söylenebilir (Kurt, Kürüm, 2010:22-23).

"Televizyonun olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için ne yapılabilir?" sorusuna bilimsel bir cevap olarak "anne-baba aracılığı" (parental mediation) kavramı gelişmiştir. Bu kavram, ana-babanın, çocuk ile televizyon arasındaki ilişkiye, televizyonun etkilerini dönüştürücü, değiştirici ve yönlendirici bir etmen olarak girmesi ya da müdahale etmesi olgusuna işaret eder. Anne-baba aracılığı üç şekilde olabilir. Yani; anne-baba aracılığı, kimi zaman 'çocukla birlikte televizyon izleme' yani birlikte izleme, kimi zaman 'tartışma-açıklama' yani 'aktif aracılık' ve kimi

zaman da 'kural koyma-sınırlandırma' yani kısıtlayıcı aracılık yoluyla gerçekleştirilebilir (Bakış, 2006:152).

Anne-baba aracılığı, çocukların televizyon izlemesini düzenler, eleştirel izleyiciler olmalarına imkân tanır. Eleştirel izleyiciler olmaları ise; çocukların televizyon izlemenin olumsuz etkilerine karşı donanımlı olmalarını sağlamaktadır (Ülken, 2011:200).

Aktif aracılık uygulamalarıyla daha sık karşılaşan çocuklar, daha eleştirel televizyon izleyicileri olmakta, televizyondan daha çok şey öğrenmekte ya da bu materyali daha iyi anlamaktadır (Bakış, 2006:152).

Anne-babaların çocuklarıyla birlikte televizyon izlemeleri anlamına gelen birlikte izleme, çocukların öğrenme düzeyini artırmaktadır. Televizyonun ne zaman, nasıl ve ne kadar izleneceğine ve televizyonda hangi programların izleneceğine dair kurallar koymak anlamına gelen kısıtlayıcı aracılık uygulamalarıyla daha çok karşılaşan çocuklar ise; daha az saldırgan, otokontrol sahibi, okula uyum gösteren, gerçek dünyayla televizyon arasında ayrımı yapabilme özelliğine sahip çocuklardır (Bağlı, 2003:130).

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Araştırmamızda; şiddet kavramı, uygulanış biçimlerine, şiddeti ortaya çıkaran sebeplere (aile, akran grupları, kişisel ve biyolojik durumlar, sosyal çevre) öfke ile şiddet arasındaki bağlantıya, medyada sık sık karşılaştığımız şiddet olgusunun şiddet eğilimi üzerindeki etkisine değinilmiştir.

Bu bölümde de örneklem olarak seçtiğimiz Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi'nde öğrenimini sürdüren öğrencilerle yaptığımız anket sonuçlarına göre öfke ve öfke ifade tarzının, araştırma kapsamında yer alan bağımsız değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenecektir.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Tablosu

Cinsiyet	N (Sayı)	%
Kadın	134	%38.5
Erkek	211	%60.6
Cevap Yok	3	%0.9

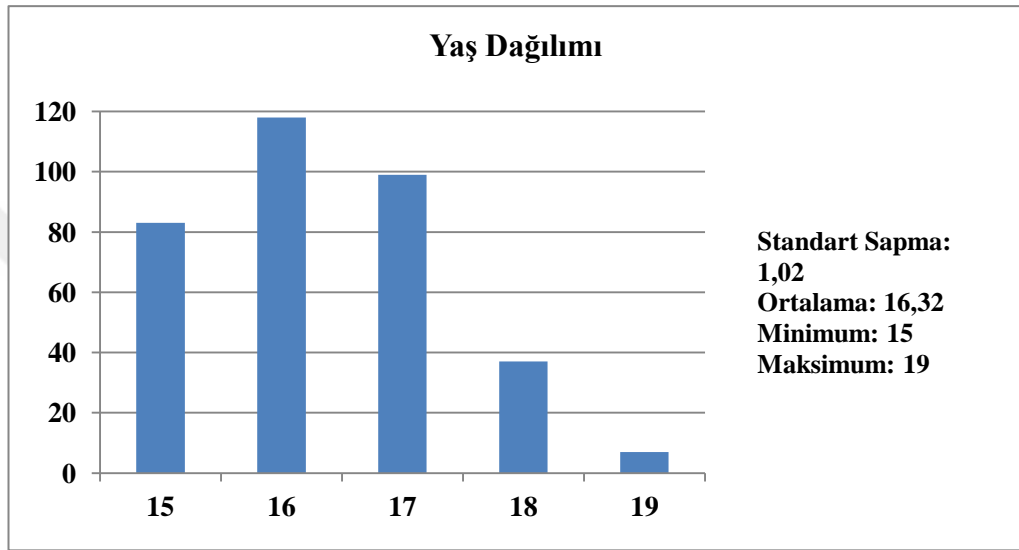
Çalışmanın %38.5'ini (n=134) kadınlar, %60.6'sını (n=211) ise erkekler oluşturmakla beraber katılımcıların %0.9(n=3) 'u bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4: Katılımcıların Yaş Tablosu

Yaş	N (Sayı)	%
15 yaş	83	%23.9
16 yaş	118	%33.9
17 yaş	99	%28.4
18 yaş	37	%10.6
19 yaş	7	%2
Cevap Yok	4	%1.1

Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımında ise sırasıyla; 15 yaş grubu %23.9 (n=83), 16 yaş grubu %33.9 (n=118), 17 yaş grubu %28.4 (n=99), 18 yaş grubu %10.6 (n=37), 19 yaş grubu %2 (n=83) oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların %1.1'i (n=4) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Şekil 2: Katılımcıların Yaş Dağılımı

Katılımcıların yaşları 15 ile 19 arasında değişim göstermektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 16.32'dir (± 1.02). Katılımcıların %23.9'u (n=83) 15 yaşında, %33.9'u (n=118) 16 yaşında, %28.4'ü (n=99) 17 yaşında, %10.6'sı (n=37), %2'si (n=7) 19 yaşındadır.

Tablo 5: Katılımcıların Aylık Ortalama Hane Geliri Tablosu

Aylık Ortalama Hane Geliri	N (Sayı)	%
1000 TL ve altı	49	% 14.1
1001-2000 TL	144	%41.4
2001-3000 TL	88	%25.3
3001-4000 TL	29	%8.3
4000 TL ve üzeri	18	%5.2
Cevap Yok	20	%5.7

Çalışmada aylık ortalama hane gelirine bakıldığında; katılımcıların 1000 TL ve altında olanlar %14.1'ini (n=49), 1001-2000 TL arası olanlar %41.4'ünü (n=144), 2001-3000 TL arası olanlar %25.3'ünü (n=88), 3001-4000 TL arası olanlar %8.3'ünü (n=29), 4000 TL ve üstü olanlar ise %5.7'sini (n=18) oluşturmaktadır. Ayrıca katılımcıların %5.7'si (n=20) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 6: Katılımcıların Annenin Eğitim Durumu Tablosu

Annenin Eğitim Durumu	N (Sayı)	%
Okur-Yazar değil	43	%12.4
Okur-Yazar	16	%4.6
İlköğretim	158	%45.4
Ortaöğretim	97	%27.9
Yüksekokul	20	%5.7
Cevap Yok	14	%4

Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında; annelerin %12.4'ü (n=43) okur- yazar değil, %4.6'sı (n=16) okuryazar, %45.4'ü (n=158) ilköğretim mezunu, %27.9'u (n=97) ortaöğretim mezunu ve %5.7'si (n=20) yüksekokul mezunudur. Ayrıca katılımcıların %4'ü (n=14) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 7: Katılımcıların Babanın Eğitim Durumu Tablosu

Babanın Eğitim Durumu	N (Sayı)	%
Okur-Yazar değil	11	%3.2
Okur-Yazar	11	%3.2
İlköğretim	157	%45.1
Ortaöğretim	126	%36.2
Yüksekokul	32	%9.2
Cevap Yok	11	%3.2

Katılımcıların babalarının eğitim durumlarına bakıldığında; babaların %3.2'si (n=1) okur- yazar değil, %3.2'si (n=11) okuryazar, %45.1'i (n=157) ilköğretim mezunu, %36.2'si (n=126) ortaöğretim mezunu ve %9.2'si (n=32) yükseköğretim mezunudur. Ayrıca katılımcıların %3.2'ü (n=20) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 8: Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu Tablosu

Anne ve Babanın Birlikte Olma Durumu	N (Sayı)	%
Evet	286	% 82.2
Hayır	42	% 12.1
Cevap Yok	20	%5.7

Katılımcıların %82.2'sinin (n=286) anne ve babaları birlikte ve %12.1'inin (42) anne babası birlikte değildir. Ayrıca katılımcıların %5.7'si (n=20) bu soruyu cevaplandırmamıştır.

Tablo 9: Katılımcıların Bilgisayar Kullanım Amacı

Bilgisayar Kullanım Amacı	N (Sayı)	%
Derslerime yardımcı olması için	192	55.2
Eğlence, oyun	165	47.4
Sosyal medyayı takip etmek	206	59.2
Haber	85	24.4

Katılımcıların bilgisayar kullanma amaçlarına bakıldığında; %55.2'si (n=192) derslerime yardımcı olması için şikkını işaretlemişken, %47.4'ü (n=165) eğlence oyun amacıyla, %59.2'si (n= 206) sosyal medyayı takip amacıyla, %24.4'ünün (n=85) haber şikkını işaretlediğini görmekteyiz.

Ayrıca katılımcılardan 3 kişi bilgisayar kullanmadığını, 4 kişi bilgisayarının ve internetinin olmadığını, 2 kişi e-okuldan bilgi edinmek için bilgisayar kullandığını, 1 kişi bilgisayarda futbol izlediğini, 1 kişi gereksiz şeyler için

kullandığını, 5 kişi genel olarak herşey için bilgisayar kullandığını, 3 kişi Hacker-WAW, 1 kişi internetteki videoları izlemek, 1 kişi dizi izlemek,1 kişi Kore Dizileri ve Anime izlemek için, 1 kişi iş için, 1 kişi müzik ve spor programları izlemek için, 2 kişi program indirmek için, 1 kişi de ders çalışmak için bilgisayar kullandığını belirtmiştir.

Tablo 10: Gazetede ilginizi en çok hangi haber çeker?

	Evet	Hayır
Ekonomi Haberleri	%12.4 (43)	%87.6 (305)
Spor Haberleri	%53.5 (186)	%46.5 (162)
Magazin Haberleri	%31.3 (109)	%68.7 (239)
Üçüncü Sayfa Cinayet Haberleri	%30.5 (106)	%69.5 (242)

Katılımcıların gazetelerde ilgilerini çeken haberler üçüncü sayfa cinayet haberleri ve diğerleri olarak gruplandırıldığında; üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgilerini çekip çekmeme durumuna göre dışa vurulmuş öfke ve bastırılmış öfke alt ölçeklerinden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (pD.Ö: 0.641; pB.Ö: 0.368). Üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgisini çekip çekmeme durumları dışa vurulmuş öfke ve bastırılmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlara etki etmemektedir. Dolayısıyla üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgilerini çekip çekmeme durumuna göre katılımcıların dışa vurulmuş öfke ve bastırılmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir.

Üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgilerini çekip çekmeme durumuna göre katılımcıların sürekli öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (pS.Ö: 0.028; dfS.Ö: 319; tS.Ö: 2.211; pK.Ö: 0.010; dfK.Ö: 317; tK.Ö: -2.587). 3. sayfa cinayet

haberleri ilgisini çeken bireylerin sürekli öfke puanları daha yüksek ($23.64 > 21.88$); kontrol altına alınmış öfke puanları daha düşüktür ($18.03 < 19.75$). Dolayısıyla üçüncü sayfa cinayet haberleri ilgisini çeken bireylerin öfke düzeyleri daha yüksek, öfkelerini kontrol edebilme düzeyleri daha düşüktür.

Tablo 11: Günlük yaklaşık olarak kaç saat televizyon izlersiniz?

Günlük T.V. İzleme Durumu	N (Sayı)	%
1 saatten az	70	%20.1
1-3 saat arası	166	47,7
3-5 saat arası	70	%20.1
5 saat ve fazlası	31	%8.9
Diğer	6	%1.7

Katılımcıların günlük televizyon izledikleri saatlere bakıldığında; %20.1'i(n=70) 1 saatten az, %47.7'i (n=166) 1-3 saat arası, %20.1'inin (n=70) 3-5 saat arası, %8.9'unun (n=31) 5 satın üzerinde televizyon izlediklerini görmekteyiz. Ayrıca katılımcıların %1.7'si (n=6) bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 12: Katılımcıların Televizyonda İzlemekten Hoşlandığı Programlar

Programlar	N (Sayı)	%
Çizgi Film	42	12.1
Yerli Diziler	203	58.3
Spor	152	43.7
Magazin ve Eğlence	94	27.0
Tartışma ve Açıkoturum	32	9.2
Yabancı Film	110	31.6
Haber Programları	89	25.6
Belgesel	85	24.4

Katılımcıların televizyonda izlemekten hoşlandıkları programlara bakıldığında; %142.1'i (n=42) çizgi film, %58.3'ü (n=203) yerli dizi, %47.3'ünün (n=152) spor programı, %27.0'ının (n=94) magazin ve eğlence, %9.2'sinin (n=32) tartışma ve açikoturum, %31.6'sının (n=110) yabancı film, %25.6 (n=89) haber programları, %24.4'ünün (n=875) belgesel programlar izlediklerini görmekteyiz. Ayrıca katılımcılardan 1 kişi aksiyon, 1 kişi dizi filmler, 1 kişi Esra 'Erol'la Evlen Benimle' programını, 2 kişi müzik programlarını, 2 kişi yabancı dizi, 1 kişi yarışma programları izlediğini yazarken, 1 kişi de televizyon izlemediğini belirtmiştir.

Tablo 13: Katılımcıların "Şiddet içerikli programlar ilgimi çeker." ifadesine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Yanıt Yok
Şiddet içerikli programlar ilgimi çeker.	%23.3 (81)	%13.2 (46)	%18.4 (64)	%27 (94)	%16.7 (58)	%1.4 (5)
Şiddet içeren bilgisayar oyunlarını daha çok tercih ederim.	%25 (n=87)	%16.7 (n=58)	%13.8 (n=48)	%23.6 (n=82)	%20.1 (n=70)	%9 (n=3)
İzlediğim programlara ailem müdahale eder.	%40.5 (141)	%27 (94)	%12.9 (45)	%11.5 (40)	%6.3 (22)	%1.7 (6)
Şiddet içeren bir sahne izlediğimde aile büyüklerim hemen müdahale eder.	%35.9 (125)	%32.2 (112)	%10.3 (36)	%13.8 (48)	%6.6 (23)	%1.1 (4)
Sevdiğim dizi ve programlardaki başrol oyuncusunu kendime örnek alırım.	%26.7 (93)	%26.7 (93)	%21.3 (74)	%13.2 (46)	%11.2 (39)	%0.9 (3)
Şiddet içerikli dizilerin gençleri şiddete yönelttiği inancındayım.	%21 (73)	%16,7 (58)	%21.8 (76)	%19 (66)	%21 (73)	%0.6 (2)

"Şiddet içerikli programlar ilgimi çeker" ifadesine katılımcıların %43.7'si katılmakta; %36.5'i katılmamaktadır. "Şiddet içeren bilgisayar oyunlarını daha çok tercih ederim" ifadesine katılımcıların %43.7'si katılmakta; %41.7'si katılmamaktadır. "İzlediğim programlara ailem müdahale eder" ifadesine katılımcıların %17.8'i katılmakta; %67.5'i katılmamaktadır. "Şiddet içeren bir sahne

izlediğimde aile büyüklerim hemen müdahale eder" ifadesine katılımcıların %20.4'ü katılmakta; %68'i katılmamaktadır. "Sevdiğim dizi ve programlardaki başrol oyuncusunu kendime örnek alırım" ifadesine katılımcıların %24.4'ü katılmakta; %53.4'ü katılmamaktadır. "Şiddet içerikli dizilerin gençleri şiddete yönelttiği inancındayım" ifadesine katılımcıların %40'ı katılmakta, %37.7'si katılmamaktadır.

Tablo 14: Katılımcıların Televizyon Dizilerinde Beğendiğiniz Karakter özelliği

Beğenilen Özellikler	N (Sayı)	%
Yenilmez oluşu	95	27.3
İnsanlara iyilik etmesi	159	45.7
Zengin ve yakışıklı/güzel oluşu	95	27.3
Güçsüzlere el kaldırmaması	72	20.7
Yerine göre şiddeti kullanıp adaleti sağlaması	137	39.4
Güçlü olması, gücünü kullanarak istediğini elde etmesi	75	21.6

Katılımcıların seyrettikleri televizyon dizilerinde beğendikleri karakterlere bakıldığında; %27.3'ü (n=95) yenilmez oluşunu, %45.7'sinin (n=159) insanlara iyilik etmesi, %27.3'ünün (n=95) zengin ve yakışıklı/güzel oluşunu, %39.4'ünün (n=137) yerine göre şiddeti kullanıp adaleti sağlaması, %21.6'sının (n=75) güçlü olması, gücünü kullanarak istediğini elde etmesi seçeneklerini işaretlediğini görmekteyiz. Ayrıca; toplamda 22 kişiden 1 kişi adam gibi olmasını, 2 kişi karakterini, 1 kişi bilgeliğini, 1 kişi çevresindeki insanları koruyup kollamasını, 1 kişi fakir ile zengin arasında ayrımcılık yapmamasını, 1 kişi fitne fesat olmasını, 1 kişi iman, tevkkül ve pozitif düşünce sahibi olmasını, 1 kişi kendilerine sahip çıkmalarını, 1 kişi komik olmasını, 1 kişi sevecen, canayakın, 2 kişi komik, 1 kişi zeki, lider, ileri görüşlü olması (Rick Grimes), 1 kişi rahat olması, 3 kişi dizi izlemediğini belirtirken, 1 kişi de Poyraz karakterini tarz olduğu ve çok yalan söylediği halde yakalanmadığı için beğendiğini yazmıştır.

Tablo 15: Katılımcıların Şiddet Algıları

Şiddet Nedir?	N (Sayı)	%
Fiziksel Darbe-Kaba Kuvvet	310	89.1
Kaba Söz	159	45.7
Zorbalık	154	44.3
Her türlü engelleme	91	26.1
Taciz		
Zayıflık	59	17.0
Küfür		
Baskı	137	39.4
Öğretmenin kızması	36	10.3
Aşağılama	126	36.2
Bağırma	125	35.9
Kızmak	101	29.0
Başkası tarafından yaralanma	117	33.6
Azarlanma	98	28.2
Baskı kurulması	91	26.1
Alay edilme	90	25.9
Kişilerin Duygularını İncitecek Söz ya da Davranış	93	26.7
Hoşlanılmayan tarzda hitap edilme	71	20.4
Kan	123	35.3

Katılımcılarımız şiddet davranışı ile ilgili olarak aklına gelenleri işaretlediklerinde; %89.1'inin (n=310) fiziksel darbe- kaba kuvvet, %45.7'sinin (n=159) kaba söz, % 44.3'ünün (n=154) zorbalık, %26.1'inin (n=91) her türlü engelleme, %17.0 (n=59) zayıflık, %39.4'ünün (n=137) baskı, % 10.3 (n=36) öğretmenin kızması, %36.2'si (n=126) aşağılama, %35.9'unun (n=125) bağırma, %29.0'ı (n= 101) kızmak, %33.6 (n= 117) başkası tarafından yaralanma, %28.2 (n= 98) azarlanma, %26.1 (n=91) baskı kurulması, %25.9 (n=90) alay edilme, %26.7 (n= 93) kişilerin duygularını incitecek söz ya da davranış, %20.4 (n= 71) hoşlanılmayan

tarzda hitap edilme, %35.3 (n= 123) kan, seçeneğini işaretlediğini görmekteyiz.

Ayrıca; 1 kişi cinsel istismarı, 1 kişi işkenceyi, 1 kişi de savaşı şiddet olarak gördüğünü söylerken, 1 kişi de hepsinin şiddete girdiğini ifade etmektedir.

Tablodan da görülebileceği gibi iki şiddet davranışı katılımcılar tarafından şiddet davranışı olarak betimlenmemektedir. Bu iki şiddet davranışı "taciz" ve "küfür"dür. Özellikle küfürün şiddet davranışı olarak görülmemesinin nedeni bunun normalleştirilmiş, sıradan ve şiddet ögesi olarak görülmediğini düşündürülebilir. "Taciz" konusunun şiddet davranışı olarak görülmemesi ise ya şiddetten farklı bir kategori içerisinde düşünüldüğünü ya da bu konuda fikir beyan etmekten kaçındıklarını düşündürmektedir.

Tablo 16: Katılımcıların Şiddeti En Çok Gördükleri Yer

Şiddeti en çok...	N(Sayı)	%
Çevrede	235	67.5
Medyada	151	43.4
Okulda	103	29.6
Evde	21	6.0

Katılımcılara yönelttiğimiz şiddeti en çok nerede gözlemliyorsunuz sorusuna %67.5'i (n=235) çevrede, %43.4'ü (n=151) medyada, %29.6'sı (n= 103) okulda %6.0'ı (n=21) da evde cevabını vermiştir. Ayrıca diğer seçeneğinde; 1 kişi; Anime, 1 kişi dizilerde, 1 kişi dünyada, 1 kişi filmlerde; 2 kişi her yerde, 1 kişi Kick Box'ta, 1 kişi PKK'da, 2 kişi televizyonda, 1 kişi yatakta şiddet gözlemlediğini açıklamıştır.

Tablo 17: Birkaç gün üstüste televizyonda yer alan bir şiddet haberi ile son karşılaştığında neler hissedersiniz?

	N (Sayı)	%
İlgilenmez kanalı değiştiririm	127	36.5
İlk günlük hislerimle haberle ilgilenirim	65	18.7
Şiddetin hikâyesini öğrenmek isterim	88	25.3
Hislerimin ilk günlük halinden daha yoğun olduğunu düşünürüm	46	13.2

Katılımcılara ankette yönelttiğimiz; 'Birkaç gün üstüste televizyonda yer alan bir şiddet haberi ile son karşılaştığınızda ne hissedersiniz?' sorusuna; ilgilenmeden kanalı değiştiririm diyenler (n=127) %36.5, ilk günlük hislerimle haberle ilgilenirim diyenler (n=65) % 18.7, şiddetin hikayesini öğrenmek isterim diyenler (n=88) % 25.3 iken hislerimin ilk günlük halinden daha yoğun olduğunu düşünürüm diyenlerin (n=46) % 13.2 olduğu görülmüştür.

Ayrıca soruyu %6.3 (n=22) kişinin cevapsız bıraktığı görülmüş, diğer seçeneğine yazılı olarak 'Artık rant sağlandığını düşünürüm', 'aynı üzüntüyü yaşıyorum', 'beddua ederim', 'nasıl insanlar var diye düşünürüm', 'ciddiye alındığını düşünürüm' diyerek görüşlerini yazılı olarak belirtmişlerdir.

Tablo 18: Katılımcıların Şiddetin Kaynağı Hakkında Görüşleri

Şiddetin Kaynağı	N (Sayı)	%
Televizyondaki film kahramanları gibi güçlü olma isteği	103	29,6
Eğitimsizlik	209	60,1
Acımasız insanların daha çok saygı görmesi	125	35,9
Şiddet için “Yerine göre doğrudur” fikri	119	34,2
Suç karşılığı verilen cezaların caydırıcı olmaması	118	33,9
Anne ve babanın yanlış öğütleri	124	35,6
Yeterince güvenliğin sağlanamaması	158	45,4

Katılımcıların %29.6'sı (n=103) T.V deki film kahramanları gibi güçlü olma isteğini şiddetin kaynağı olarak görürken; %60.1'i (n=209) eğitimsizlik, %35.9 (n=125) acımasız insanların daha çok saygı görmesi, %34.2 (n=119) yerine göre doğrudur fikri, %33.9'unun (n=118) verilen cezaların caydırıcı olması, %35.6 (n=124) anne ve babanın yanlış öğütleri, %45.4 (n=1587) yeterince güvenliğin sağlanamaması olarak belirtilmiştir. Ayrıca 2.6 (n=9) kişi de diğer seçeneğine 'ayrımcılık yapıldığı, adaletin güçlüler için olduğu', 'cahillik- bencilik', 'devletin sahip çıkmaması', 'dini sebepler', 'ekonomik sıkıntılar', 'şiddet iyidir', 'şiddet uygulayanın manyak olması, aklının olmaması', gibi ifadelerle şiddetin kaynağını belirtmişlerdir.

Tablo 19: Cinsiyetlerine Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları

	Cinsiyet	Ortalama Puan	Standart Sapma	P Değeri
Sürekli Öfke	Kız	22.84	6.72	0.470
	Erkek	22.31	6.5	
Kontrol Altına Alınmış öfke	Kız	18.61	5.36	0.151
	Erkek	19.5	5.65	
Dışa Vurulmuş Öfke	Kız	16.93	5.97	0.579
	Erkek	16.59	5.11	
Bastırılmış Öfke	Kız	16.29	4.71	0.622
	Erkek	16.04	4.69	

Cinsiyetlerine göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (pS.Ö: 0.470; pK.Ö: 0.151; pD.Ö: 0.579; pB.Ö: 0.622). Bireylerin cinsiyetleri sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlarına etki etmemektedir. Dolayısıyla bireylerin cinsiyetlerine göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir.

Tablo 20: Katılımcıların Yaşlarına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları

	Yaş	Ortalama Puan	Standart Sapma	P Değeri
Sürekli Öfke	15 yaş	21.96	6.3	0.033
	16 yaş	22.05	6.5	
	17 yaş	22.31	6.9	
	18 yaş	24.86	6.7	
	19 yaş	28.5	6.7	
Dışa Vurulmuş Öfke	15 yaş	16.44	4.6	0.123
	16 yaş	15.86	5.2	
	17 yaş	17.40	5.8	
	18 yaş	17.91	7.2	
	19 yaş	19	4.3	
Kontrol Altına Alınmış Öfke	15 yaş	19.33	5.3	0.452
	16 yaş	19.62	5.4	
	17 yaş	18.21	5.8	
	18 yaş	18.88	6.2	
	19 yaş	19.5	4.2	
Bastırılmış Öfke	15 yaş	16.1	4.0	0.316
	16 yaş	15.5	4.6	
	17 yaş	16.7	5.3	
	18 yaş	16.49	4.5	
	19 yaş	18.17	6.6	

Bireylerin yaşlarına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p_{D.Ö}$: 0.123; $p_{B.Ö}$: 0.316; $p_{K.Ö}$: 0.452). Bireylerin yaşları dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlara etki etmemektedir. Dolayısıyla bireylerin yaşlarına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir.

Bireylerin yaşlarına göre sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p_{S.Ö}$: 0.033; $df_{S.Ö}$: 4; $F_{S.Ö}$: 2.50). Bireylerin yaşları sürekli öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlara etki etmektedir.

Katılımcıların yaşları arttıkça sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır. Buradan hareketle yaş arttıkça öfke düzeyi de artmaktadır.

Tablo 21: Katılımcıların Gelir Durumlarına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfadeTarzları Ölçeği Puanları

	Gelir	Ortalama Puan	Standart Sapma	P Değeri
Sürekli Öfke	1000 TL ve altı	21.35	6.14	0.383
	1001-2000 TL	22.82	6.9	
	2001-3000 TL	22.80	6.61	
	3001-4000 TL	20.85	6.66	
	4000 TL ve üzeri	23.78	6.67	
Dışa Vurulmuş Öfke	1000 TL ve altı	16.77	5.82	0.993
	1001-2000 TL	16.67	5.56	
	2001-3000 TL	16.88	5.66	
	3001-4000 TL	16.32	4.46	
	4000 TL ve üzeri	16.50	5.95	
Kontrol Altına Alınmış Öfke	1000 TL ve altı	19.02	5.86	0.830
	1001-2000 TL	19.40	5.22	
	2001-3000 TL	18.71	6.33	
	3001-4000 TL	18.50	4.80	
	4000 TL ve üzeri	18.22	6.26	
Bastırılmış Öfke	1000 TL ve altı	15.33	4.26	0.661
	1001-2000 TL	16.41	5.23	
	2001-3000 TL	16.34	4.64	
	3001-4000 TL	16.11	4.22	
	4000 TL ve üzeri	15.39	3.52	

Bireylerin gelir durumlarına göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (pS.Ö: 0.383; pK.Ö: 0.830; pD.Ö: 0.993; pB.Ö: 0.661). Bireylerin gelir durumları sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış

öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlarına etki etmemektedir. Dolayısıyla bireylerin gelir durumlarına göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir.

Tablo 22: İnternet Kullanım Sıklığına Göre Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Ölçeği Puanları

	Kullanım Sıklığı	Ortalama Puan	Standart Sapma	P Değeri
Sürekli Öfke	Hiç	22.89	10.74	0.043
	Arada Sırada	22.00	6.88	
	Haftada Birkaç Kez	20.20	6.71	
	Her gün	23.19	6.28	
Dışa Vurulmuş Öfke	Hiç	16.67	4.95	0.099
	Arada Sırada	15.77	5.28	
	Haftada Birkaç Kez	15.50	5.42	
	Her gün	17.25	5.56	
Kontrol Altına Alınmış Öfke	Hiç	20.22	4.76	0.589
	Arada Sırada	19.72	5.77	
	Haftada Birkaç Kez	18.41	5.64	
	Her gün	18.99	5.55	
Bastırılmış Öfke	Hiç	15.56	5.39	0.080
	Arada Sırada	15.69	4.71	
	Haftada Birkaç Kez	14.68	4.69	
	Her gün	16.57	4.67	

Bireylerin internet kullanım sıklığına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (pD.Ö: 0.099; pB.Ö: 0.080; pK.Ö: 0.589). Bireylerin internet kullanım sıklığı dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlarına etki etmemektedir. Dolayısıyla bireylerin internet kullanım sıklığına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir.

Bireylerin internet kullanım sıklığına göre sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (pS.Ö: 0.043; dfS.Ö: 3; FS.Ö: 2.750). Bireylerin internet kullanım sıklığı sürekli öfke alt ölçeğinden alınan ortalama puanlarına etki etmektedir. Sürekli öfke alt ölçek puanları arasındaki farklılığı oluşturan internet kullanım sıklığına bakıldığında; haftada birkaç kez internet kullanan bireyler ile her gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (p: 0.030). Her gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar daha yüksektir (23.19 > 20.20). Dolayısıyla her gün internet kullanan bireylerin öfke düzeyi daha yüksektir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmamızın bu bölümünde; araştırma sonuçlarının genel bir değerlendirmesi yapılmış ve medyada yayınlanan şiddetin, çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini azaltmaya yönelik doğru çözümler geliştirilebilmesi için öneriler sunulmuştur.

6.1 Sonuç

Son yıllarda kitle iletişim araçlarının, toplumları yönlendirdiği, toplumu kültürel açıdan şekillendirerek gelecek kuşaklara aktardığı kabul edilmektedir. Bu bakımdan bilim insanlarının ilgisini çeken önemli bir çalışma alanı oluşturmuştur (Bkz. Bölüm 4.1). Bu çalışma alanının bir kısmını ise kitle iletişim araçları ve şiddet oluşturmaktadır. Günümüzde özellikle boş vakitlerinin büyük kısmını kitle iletişim araçlarını kullanarak geçiren genç bireyler açısından olumsuz sonuçlar da doğurarak suç ve şiddete ilişkin olumsuz davranışları arttırabileceğini ortaya koyan çalışmalar yapılmıştır (Bkz. Bölüm 4.2.1).

Bu çalışmada da İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencilerinin, şiddet içerikli medya ile etkileşimine bağlı şiddet eğilimleri incelenerek değişkenlere göre şiddet eğilimleri istatistiksel olarak incelenmiştir. Araştırma sonuçları İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencileri ve araştırmanın yapıldığı tarihlerle, öğrencilerin bu ölçeklere verdiği samimi cevaplarla sınırlıdır.

Bireylerin yaşlarına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bireylerin yaşlarına göre sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bireylerin yaşları sürekli öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlara etki etmektedir. Katılımcıların yaşları arttıkça sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır. Buradan hareketle yaş arttıkça öfke düzeyi de artmaktadır (Tablo 20). Literatür kısmında da

aktarıldığı gibi; 2011 yılında yapılan bir araştırmaya göre; öğrencilerin sınıfları yükseldikçe ya da yaşları arttıkça şiddet eğilimleri artmaktadır. (Bkz. Bölüm 3.5).

Cinsiyetlerine göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 19). Literatür kısmında bahsedildiği gibi erkeklerin kadınlara oranla daha fazla öfke davranışları sergiledikleri ve bu öfkelerini daha dolaysız bir biçimde kadınların ise daha pasif yollarla gösterdikleri düşünülmektedir (Bkz. Bölüm 3.3.3). Televizyonda şiddet içeren programların, şiddet eğiliminde cinsiyete göre bir fark olup olmadığı merak edilmiş, bu konuda pek çok araştırmalarda; televizyonda şiddet içeren programların çok fazla izlenmesinin her iki cinsiyette de aynı oranda artışa yol açtığı tespit edilmiştir (Bkz. Bölüm 4.2).

Bireylerin gelir durumlarına göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bireylerin gelir durumları sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanlarına etki etmemektedir. Dolayısıyla bireylerin gelir durumlarına göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden aldıkları puanlar birbirine benzerdir (Tablo 21). Literatür kısmında; öfke sonunda saldırganlık tercih edilebildiği gibi geri çekilme de tercih edilebilir. Öfke anında bireyin nasıl davranacağını belirleyen etmenlerin arasında; bireyin o anda içinde bulunduğu konumu, konumla ilgili genel durum, kültürel normlar, öfkenin şiddeti, benzer durumla ilgili olarak geçirilen önceki yaşantılar, öfke öncesi bireyin içinde bulunduğu durum gibi pek çok etmenden bahsedilir. (Bkz. Bölüm 3.3.1) Ailelerde yaşanan ekonomik sorunların şiddet eğilimine neden olmadığı gibi, diğer taraftan, şiddetin tüm sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyde, etnik grupta, coğrafik yerleşimde ve tüm yaşlarda görüleceğini açıklamaktadır (Bkz. Bölüm 3.2.2).

Bireylerin internet kullanım sıklığına göre sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bireylerin internet kullanım sıklığı sürekli öfke alt ölçeğinden alınan ortalama puanlarına etki etmektedir. Sürekli öfke alt ölçek puanları arasındaki farklılığı oluşturan internet kullanım sıklığına bakıldığında; haftada birkaç kez internet kullanan bireyler ile her

gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Her gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar daha yüksektir. Dolayısıyla her gün internet kullanan bireylerin öfke düzeyi daha yüksektir (Tablo 22). Literatürde de bahsettiğimiz gibi; şiddet içerikli bilgisayar oyunlarının saldırganlığı artırdığını, çocukları acıya duyarsızlaştırdığı ve hayal ile gerçeği ayırt etme yeteneğinin bulanıklaştığını, internetteki şiddet içerikli oyunlarda gördükleri sahneleri canlandırarak arkadaşlarına ya da ailelerine zarar verebileceğini belirtmektedir. (Bkz. Bölüm 4.3.1.2.)

Üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgilerini çekip çekmeme durumuna göre katılımcıların sürekli öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (Tablo 10). üçüncü sayfa cinayet haberleri ilgisini çeken bireylerin sürekli öfke puanları daha yüksek, kontrol altına alınmış öfke puanları daha düşüktür. Dolayısıyla üçüncü sayfa cinayet haberleri ilgisini çeken bireylerin sürekli öfke düzeyleri daha yüksek, öfkelerini kontrol edebilme düzeyleri daha düşüktür. Literatürde de konuyla ilgili; suç ve şiddet haberleri bütün dünyada gazetelerin ve dergilerin haber sayfalarında geniş biçimde yer almaktadır. Gazete ve dergilerin üçüncü sayfa haberlerinin okuyucular üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalarda; bu haberlerin suç tekniğini öğretmek; suçu olağan, çekici, hatta heyecanlı, yararlı bir faaliyet olarak göstermek; suçluya saygın bir kişilik vermek; suçluyu cana yakın, sempatik bir kişi olarak sunmak; adaletten kurtulmanın kolay olduğunu telkin etmek; adalet mekanizmasını ve polisi gülünç şekillerde göstermek; suçun âdeta reklamını yapmak ve gelir sağlayıcı bir unsur haline getirmek gibi istenmeyen sonuçlarından bahsetmektedir (Bkz. Bölüm 4.3.3). Ayrıca; çocuk ve gençler arasında artan şiddet eğiliminin, basılı medyanın manşetlerine taşınan şiddet içerikli haber sayısının artışı toplumsal açıdan önemli sorunlardan biri haline geldiği ifade edilmektedir (Bkz. Bölüm 4.2.1).

İstanbul Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesi öğrencilerinin demografik yapısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile medyada tekrarlanan şiddet arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik yürütülen bu çalışmada araştırmanın amacı bölümünde yapılan araştırmayla beraber, sorduğumuz beş soru ve hipotezler şu

şekilde değerlendirilmiştir.

1- Öğrencilerin yaşı ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?’

Bireylerin yaşlarına göre dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı, bireylerin yaşlarına göre sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların yaşları arttıkça sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları puanlar da artmaktadır. Buradan hareketle yaş arttıkça öfke düzeyi de artmaktadır (Tablo 20). Bu bulgular "Öğrencilerin yaşı arttıkça, dışa vurulan öfke azalmaktadır" hipotezini doğrulamamaktadır.

2- Öğrencilerin cinsiyetleri ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?

Cinsiyetlerine göre sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçeklerinden alınan ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 19). Bu bulgular "Erkek öğrencilerin öfke düzeyleri kız öğrencilere göre daha yüksektir" hipotezini doğrulamamaktadır.

3- Gazetede okudukları üçüncü sayfa haberleriyle dışa vurulan öfke arasında bir ilişki var mıdır?

Üçüncü sayfa cinayet haberlerinin bireylerin ilgilerini çekip çekmeme durumuna göre; katılımcıların sürekli öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. 3. sayfa cinayet haberleri ilgisini çeken bireylerin öfke düzeyleri daha yüksek, öfkelerini kontrol edebilme düzeyleri daha düşüktür (Tablo 10). Bu bulgular; "Üçüncü sayfa cinayet haberlerini okuyan öğrencilerde dışa vurulan öfke düzeyi okumayanlara oranla daha yüksektir" hipotezini doğrulamaktadır.

4- Öğrencilerin interneti kullanma sıklığı ile öfke ifade tarzları arasında bir ilişki var mıdır?

Öğrencilerin interneti kullanma sıklığı ile öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde; bireylerin internet kullanım sıklığına göre

sürekli öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Haftada birkaç kez internet kullanan bireyler ile her gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Her gün internet kullanan bireylerin sürekli öfke alt ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar daha yüksektir. Dolayısıyla her gün internet kullanan bireylerin öfke düzeyi daha yüksektir (Tablo 22). Bu bulgular; "Öğrencilerin internete buldukları süre arttıkça dışa vurulan öfke artmaktadır" hipotezini doğrulamamaktadır.

5- Öğrencilerin ailesinin gelir durumu ile öfke ifade tarzı arasında ilişki var mıdır?

Öğrencilerin ailesinin gelir durumuna göre; sürekli öfke, dışa vurulmuş öfke, bastırılmış öfke ve kontrol altına alınmış öfke alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ailelerde yaşanan ekonomik sorunlar şiddet eğilimine neden olmamaktadır (Tablo 21). Bu bulgular; "Öğrencilerin ailesinin gelir durumu azaldıkça, dışa vurulan öfke artmaktadır" hipotezini doğrulamamaktadır.

6.2. Öneriler

Medyada yayınlanan şiddetin, çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini azaltmaya ilişkin doğru çözümler geliştirilebilmesi için önerilerimiz şunlardır:

1- Seyredilecek program hakkında bilgi veren 'Akıllı İşaretler'i dikkate almak; içeriğinin seyredecek yaş grubuna uygunluğunu belirleyecek, ayrıca; çocuk ve gençlerin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimini korumaya yardımcı olacaktır.

2- Şiddet unsuru ağırlıklı yapımların; önceden uygun uyarılarda bulunulması, bu programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılmaması kaydıyla, saat 23.00 ile 05.00 arasında yayınlanması çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmelerini sağlayacaktır.

3- Bireyin medya mesajlarını doğru anlayabilmesine olanak sağlayacak bir medya bilincinin oluşturulması amacıyla okullarda medya okuryazarlığı dersi okutulması, bireylerin medya kültürünü çözümlemesini, eleştirel bir bakış açısı kazanmasını sağlayacaktır.

4- Alınan etkin tedbirlere rağmen en büyük sorumluluk ve görev ailelere düşmektedir. Ailelerin medya konusunda bilinçli bir okuryazar olması, televizyon programlarını aktif aracılık uygulamalarıyla seyretmesi; ebeveynlerin çocuklarıyla programın gerçekliğini tartışmaları, televizyonda izlenen davranışlar hakkında eleştirel yorumlar yapmaları, sunulan bilgilere ek ve destekleyici bilgiler vermeleri gençlerin, eleştiren ve sorgulayan bir izleyici olmasını sağlayacaktır.

5- Gençleri şiddet ve şiddet kullanımına ilişkin olarak olumsuz yönde etkileyen görsel ve işitsel kitle iletişim araçları tarafından paylaşılan içeriklerin denetlenebilirliği ve kısıtlanabilirliği giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu bakımdan kitle iletişim araçlarının gençler üzerindeki etkileri ile ilgili okullarda ya da aile bireylerine ulaşılabilecek platformlarda yapılacak çalışmalar toplumu bilinçlendirebilmek adına çok daha faydalı olacaktır.

6- Gençleri hem aktif kılabilmek hem de boş zamanlarını değerlendirebilmeleri adına farklı alanlardaki faaliyetlere yönlendirmek, kitle iletişim araçlarına ayrılan zamanın dengelenmesine de katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2004). Bir sosyalizasyon aracı olarak televizyon ve şiddet. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 27-38.
- Akçay, D. ve Özcebe, H. (2012).Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlıkdavranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*,55(2), 82-87.
- Akkaya Şahin, G.(2010).Aile içi şiddet kavramı ve aile içi şiddetin uluslararası ve ulusal hukuki belgelerdeki düzenlemesi. Yüksek lisans tezi.İstanbul.
- Aksu,Y. (2015). Şiddet içeren suçlardan kayıtları olan bireylerin bağlanma stilleri, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Alparslan, M. (2014). İnternet aile stillerine göre 9. sınıf öğrencilerinin internete yönelik tutum, öz-yeterlik ve internet kullanım amaçlarının incelenmesi. S Sakarya Üniversitesi. Yüksek lisans tezi. Sakarya.
- Altıntaş, M. (2017). İnternet Medyası ve Şiddet: İnternette Sunulan Şiddet Haberlerinin Toplum Üzerindeki Etkisi. *Erciyes İletişim Dergisi 'akademia*,5(1),182-192.
- Avcı, R. (2006). Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi. Çukurova Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Adana.
- Avcı, R. (2011). Ebeveynler arası çatışma, akran ve medya etkileri ile ergenlerdeki şiddet davranışı arasındaki ilişkiler: şiddete yönelik tutumların aracı rolü. Çukurova Üniversitesi. Doktora Tezi. Adana.
- Avcı, R. ve Güçray, S,S. (2013). Ebeveynler Arası Çatışma, Akran ve Medya Etkileri ile Ergenlerdeki Şiddet Davranışı Arasındaki İlişkiler: Şiddete Yönelik Tutumların Aracı Rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(4), 1995-2015.

- Ayverdi, İ. (2011). Misalli Büyük Türkçe Sözlük, 4. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Yayınları
- Bağlı, M.T. (2003).Televizyona karşı anababa aracılığı: kısıtlayıcı aracılığın biçimleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 129-149.
- Bakış, N. (2006). Görsel medya ekseninde orta öğretim çağı gençliğinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi (İstanbul ili uygulaması). Yeditepe Üniversitesi Yüksek lisans tezi.İstanbul
- Balkaya Çetin, A. (2014). Ergenlerin internet ve problemlili internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi. Doktora tezi. Eskişehir.
- Balkaya F. ve Şahin N.H.(2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*,14(3), 192-202.
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (1998). Aile İçinde ve toplumsal alanda şiddet. Ankara
- Belviranlı, S., Ceritoğlu, K., Bilgin, Ç., Bayraktar, F., Bulut, H., Vaizoğlu S. A. ve Güler, Ç. (2008). Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(3), 191-198.
- Beyazaslan, T.(2012). Öfke kontrol eğitiminin hipertansiyon tanısı alan hastaların öfke ve duygu kontrol durumlarına etkisi. Yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi.Gaziantep.
- Bilgin Ülken, F. (2011). Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1),195-216.)
- Budak, S. (2003). Psikoloji Sözlüğü, 2.Baskı, Ankara:Bilim ve Sanat Yayınları
- Cartıllı, K. (2016). Öfke ile başa çıkma eğitiminin tek ebeveynli öğrencilerin öfke ve olumlu duygularına etkisi. Mevlana Üniversitesi. Yüksek lisans tezi.Konya.

- Cohen, Z.(2014). Fiziksel ve Sözel Şiddet Davranışı İle Öfke Düzey ve Dürtüsellik arasındaki İlişkinin İrdelenmesi.Yüksek lisans tezi.İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Çelik, G., Tahiroğlu, A. ve Avcı, A. (2008). Ergenlik döneminde beynin yapısal ve nörokimyasal değişimi. *Klinik Psikiyatri*, 11, 42-47.
- Çelikkaya, G. (2008). Şiddet İçeren Bilgisayar Oyunlarının Ergenlik Çağındaki Gençler Üzerindeki Etkisi. Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Com 422 Kitle İletişim Araştırmaları, 1-25.
- Dilber, F. (2014). Kitle iletişim araçları ve suç olgusu.*KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (1), 60-66.
- Doğan, S., Güler H. ve Kelleci, M. (2001). Hastaların öfkeli davranışları karşısında hemşirelerin yaklaşımları, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5 (1), 26-31.
- Dolu, O. , Büker, H. ve Uludağ, Ş.(2010).Şiddet içerikli video oyunlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri: saldırganlık, şiddet ve suça dair bir değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, 9 (4), 54–75.
- Dursun,Ç. (2010). Kadına yönelik şiddet karşısında haber etiği,*Fe Dergi*, 2(1), 19-32.
- Duyan Çamurdan, A. (2007). Görsel Medyanın Çocuk Sağlığına Etkileri. *Sted Sürekli tıp Eğitimi Dergisi*, 16(2), 25-30.
- Erdem, M. (2007).Aile içi şiddet ve 4320 sayılı ailenin korunmasına dair kanun, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*,1(73), 46-77.
- Gökçearslan, Ş. Ve Seferoğlu, S.S.(2016). Ortaokul öğrencilerinin internet kullanım biçimleri: riskli davranışlar ve fırsatlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (1), 383-404.
- Gökulu, G. ve Hosta, N.(2013). Basında Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Analizi: Hürriyet, Sabah ve Posta Gazeteleri Örneği (2005-2008). *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*,6(2),1829-1850.

- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D. ve Altıntaş, M. (2012). Bir kısır döngü olarak şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 112-137.
- Gündoğdu, R. (2010). 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme, öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 257-276.
- Gürsoy, M. (2009). Öğrencilerde şiddet eğilimi ve şiddete yönelik öğretmen algıları. *KKTC Milli Eğitim Dergisi*, 3, 13-30.
- Halıcı, C. (2007). Gazete haberlerinde kadına yönelik şiddet: posta ve takvim gazetelerinde kadına yönelik şiddet haberleri üzerine bir araştırma. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi. Eskişehir
- Haskan Avcı, Ö. ve Yıldırım, İ. (2014). Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 157-168.
- Haskan, Ö. ve Yıldırım, İ. (2012). Şiddet eğilimi ölçeği'nin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 165-177.
- İspir, N.B ve İspir, N. (2008). Televizyon programı içeriği dereceleme sembollerinin kullanımı ve ebeveyn yönlendirmesi. *Selçuk İletişim*, 5(3), 176-183.
- İşçibaşı, Y. (2002). Medyada şiddet konusunda bazı sorular. *Kurgu Dergisi*, 19, 47-52.
- İşiker, F. (2011). Televizyon yayınlarında şiddet. T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu. Uzmanlık tezi. Ankara
- Kara, T. (2011). Görsel medyanın aile bireyleri üzerindeki etkisi üzerine bir araştırma. Tük Uzmanlık tezi. Manisa.
- Karabaşoğlu, S. ve İnci, B. (2011). Kadınlara yönelik şiddetin kadın tarafından algılanma biçimi ve şiddetin ulusal -yerel basına yansıyan haberler üzerinden incelenmesi: posta ve sakarya gazeteleri örneği. Sosyoloji Alanı Orta Öğretim Öğrencileri Arası Araştırma Projeleri Yarışması, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Bursa.

- Karal, D. ve Aydemir, E.(2012). Türkiye'de kadına yönelik şiddet. Uluslararası stratejik araştırmalar kurumu.USAK rapor no: 12-01. uzmanlık tezi. Bakanlık Türkiye İstatistik Kurumu. Manisa.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Kızmaz, Z. (2006). Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 47-70.
- Kocadaş, Bekir (2005).Kültür ve Medya.*Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.34,1-13
- Koçak, E. (2008). Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi.Adana.
- Koçer, D. N. (2009). 11 Eylül ve amerikan popüler kültürüne yansımaları: bilgisayar oyunları örneği. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10 (2),43-55.
- Konuk, N. (2015). Bir Şehirli Kimliği Göstergesi Olarak İstanbulluluk, İstanbul: K Kültür A.Ş.
- Kurt, A.A. ve Kürüm, D. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki:Kavramsal Bir Bakış.Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (2), 20-34.
- Künüçen, A.Ş. (2004). Televizyonda haber programları, şiddet ve çocuk. *Selçuk İletişim*, 3(2), 57-67.
- Muslu, M. (2001).Kırsal bölgede eşleri tarafından fiziksel şiddet gören ve görmeyen kadınların benlik saygısı düzeylerinin belirlenmesi. Yüksek lisans tezi,Pamukkale Üniversitesi,Denizli.
- Olgun İzmirli, G.(2013). Isparta ili gönen ilçesinde yaşayan 15-49 yaş grubu evli kadınların aile içi şiddete maruz kalma sıklığı ve aile içi şiddet görmeye sebep olan faktörler.Süleyman Demirel Üniversitesi. Yüksek lisans tezi. Isparta.

- Oruç,C. Tecim,E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler.*EKEV Akademi Dergisi*,15(48), 281-297.
- Ögel, K., Tarı,I. ve Yılmazçetin Eke, C. (2005). Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme, İstanbul :Yeniden Yayınları
- Özer, A.K. (1994) Sürekli Öfke (SL-Öfke) ve Öfke İfadesi Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçekleri Ön Çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31):26-35.
- Özgür, G. Yörükoğlu, G. Baysan Arabacı, L.(2011). Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2(2), 53-60.
- Özmen, F. ve Küçük, N. (2013).İki ayrı zaman diliminde okulda şiddet durumu. *Celal Bayar Üniversitesi Dergisi*. 11(2), 78-96.
- Özonur, D. (2016). Televizyon Programlarını Sınıflandırma Sistemleri “Akıllı İşaretler” Ne İşe Yarar?.*Global Media Journal TR Edition*, 6 (12),214-234.
- Palabıykoğlu, R. (1997). Medya ve şiddet. *Kriz Dergisi* 5 (2),123-126.
- Pınar, N. (2006). Görsel medya ve şiddet kültürünün orta öğretim öğrencileri üzerine etkisi. Selçuk Üniversitesi,Yüksek lisans tezi.Konya.
- Sim,Ş. (1996). Medya ve Şiddet.*İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 3, 127-131.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*,11(2), 19-27.
- Suher, H.K.(2012). Pazarlama, Reklam, Medya Planı İlişkisi. Medya Planlama, T.C. Anadolu Üniversitesi:Eskişehir.
- Şenol, D. Yıldız, S. (2013). Kadına Yönelik Şiddet Algısı-Kadın ve Erkek Bakış Açılıyla. Ankara:Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları
- Tatlıhoğlu, K. ve Küçükköse, İ. (2015). Türkiye’de kadına yönelik şiddet: nedenleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,7(13),194-209.

- T.C. M.E.B.Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı.(2008).Öğrencilerin şiddet algısı, Ankara.
- Tahiroğlu, A.Y. , Çelik, G.G., Bahalı, K. ve Avcı (2010).Medyanın çocuk ve gençler üzerine olumsuz etkileri; şiddet eğilimi ve internet bağımlılığı.*New/Yeni Symposium Journal,1(48)*, 19-30.
- Taşkın, İ. (2015). Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri.*Ekev Akademi Dergisi, 19(62)*, 289-306.
- Taylan, H.H. (2011): Televizyon programlarındaki şiddetin yetiştirme etkisi: konya lise öğrencileri üzerine bir araştırma. Selçuk Üniversitesi. Doktora tezi, Konya.
- Teyfur, M. (2014). Basında Yer Alan Okullarda Şiddet İle İlgili Olayların Değerlendirilmesi. *Elementary Education Online, 13(4)*, 1311-1330.
- Turgut, Y.E.(2016). Çocukların mobil internet deneyimleri: kullanım, risk faktörleri ve risklerle başa çıkma stratejilerinin incelenmesi. Atatürk Üniversitesi, Doktora tezi. Erzurum.
- Ulaş, A. H., Epçaçan, C. ve Koçak, B. (2012). Bir şiddet potansiyeli olarak medya. Türkiye'deki Ulusal Sempozyumlar. <http://siddetlimedya.com/dosyalar/3.pdf>
Erişim Tarihi: 23.03.2017
- Ulusal, D.(2007). Yazılı basında şiddet ve şiddet içerikli haber sunumunda kadının konumlandırılışı. Erciyes Üniversitesi.Yüksek lisans tezi. Kayseri.
- Uysal, M. (2006). Medya ve Şiddet. Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu. 20-21 Mayıs, Ankara: 121-129.
- Yalçın, F. (20102). RTÜK kararları çerçevesinde televizyon yayınlarında şiddet.T.C. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Yaşar, M. ve Paksoy,İ. (2011). Çizgi filmlerdeki saldırgan içerikli görüntülerin, ç çocukların serbest oyunları sırasındaki saldırganlık düzeylerine etkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(2)*, 279-298.

Yurdigül, Y. ve Zinderen İ.E. (2012). Yeni medyada haber dili (ayşe paşalı olayı üzerinden geleneksel medya ve internet haberciliği karşılaştırması).*The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication - TOJDAC 2* (3),81-91.

KULLANILAN WEB SİTELERİ

<http://www.diken.com.tr/vur-vur-hosuma-gidiyor-diyen-mazlum-adli-oyuncaga-tepki-cocuklari-siddeti-ozendiriyor/>, Erişim Tarihi: 14.03.2017).

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

(<http://www.hurriyet.com.tr/rizede-lisede-dehset-testere-bagimlisiymis/>Erişim Tarihi: 25.05.2017)

GAZETELER:

- Beyaz tayt ve tişört giydiği için öldürdüm (2007,09 Kasım), Hürriyet Gazetesi.
(<http://www.hurriyet.com.tr/beyaz-tayt-ve-tisort-giydigi-icin-oldurdum/> Erişim Tarihi: 25.05.2017)

EKLER

EK-1: ANKET FORMU

Sevgili Öğrenciler, bu ankete kesinlikle isimlerinizi yazmayınız. Anket tamamen araştırma amaçlı kullanılacaktır. Aşağıda sizin cevaplamanız amacıyla çoktan seçmeli anket soruları hazırlanmıştır. Tüm sorulara içtenlikle ve doğru cevap vermeniz araştırmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır. Cevaplayacağınız sorudaki parantezin içini (X) şeklinde işaretleyiniz.

1- Cinsiyetiniz : () Kız () Erkek

2- Yaşınız: () 15 () 16 () 17 () 18 () 19

() Diğer.....

3- Anne ve babanızın eğitim durumu nedir ?

	Baba	Anne
Okur Yazar Değil		
Okur Yazar		
İlköğretim		
Ortaöğretim		
Yüksekokul		
Diğer		

4- Anne babanız beraber mi yaşıyor?

() Evet () Hayır

5- Aylık ortalama hane geliri ne kadardır?

- a) 1000 TL ve altı b) 1001-2000 TL
c) 2001-3000 TL d) 3001- 4000 TL
e) 4000 TL ve üzeri

6- İnternet kullanıyor musunuz ?

- Evet Hayır

7- Bilgisayarı/ interneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Derslerime yardımcı olması için

- Eğlence, oyun

- Sosyal medyayı takip etmek

- Haber

- Diğer.....

8- Ne sıklıkla İnternete Giriyorsunuz?

- Hergün Haftada Birkaç Kez

- Arada Sırada Hiç

9- Gazetede ilginizi en çok hangi haber çeker? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Ekonomi Spor 3. Sayfa Cinayet haberleri

- Magazin Diğer.....

10- Günlük yaklaşık olarak kaç saat televizyon izlersiniz?

- Bir saat'den az 1-3 saat arası

- 3-5-saat arası Beş saat ve fazlası

- Diğer.....

11- T.V. 'de izlemekten hoşlandığınız, izlediğiniz programlar hangileridir?

Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Çizgi Film Yerli Diziler Spor
- Magazin ve Eğlence Tartışma ve Açıkoturum Yabancı Film
- Haber Programları Belgesel
- Diğer.....

12- Televizyonda Hangi Dizileri Düzenli İzlersiniz ?

.....

.....

..

13- Televizyon Dizilerinde Beğendiğiniz Karakterin sizi en çok etkileyen özelliği nedir ? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Yenilmez oluşu
- İnsanlara iyilik etmesi
- Zengin ve yakışıklı/güzel oluşu
- Güçsüzlere el kaldırmaması
- Yerine göre şiddeti kullanıp adaleti sağlaması
- Güçlü olması, gücünü kullanarak istediğini elde etmesi
- Diğer.....

14- Yollarda, kavşaklarda yada duraklarda konumlandırılan açık hava reklam araçları olan billboardlarda ilginizi en çok çeken reklam hangisidir?

.....

15- T.V.'de en çok hangi reklam filmini beğeniyorsunuz?

.....

16- Neden?

.....

.....

17- Dergi okur musunuz?

Evet

Hayır

17.soruya cevabınız evet ise; okuduğunuz derginin türü nedir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

Moda

Dekorasyon

Tarih

Bilgisayar

Hobi

Bilim

Gençlik

Mizah

Diğer.....

18- Aşağıdaki cümlelerde size en uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Şiddet içerikli programlar ilgimi çeker					
Şiddet içeren bilgisayar oyunlarını daha çok tercih ederim					
İzlediğim programlara ailem müdahale eder					
Şiddet içeren bir sahne izlediğimde aile büyüklerim hemen müdahale eder					
Sevdiğim dizi ve programlardaki başrol oyuncusunu kendime örnek alırım					
Şiddet içerikli dizilerin gençleri şiddete yönelttiği inancındayım.					

19- Şiddet Denilince Aklınıza Neler Gelir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

☐ Fiziksel Darbe-Kaba Kuvvet	☐ Kaba Söz
☐ Zorbalık	☐ Her türlü engelleme
☐ Taciz	☐ Zayıflık
☐ Küfür	☐ Baskı
☐ Öğretmenin kızması	☐ Aşağılama
☐ Bağırma	☐ Kızmak
☐ Başkası tarafından yaralanma	☐ Azarlanma
☐ Baskı kurulması	☐ Alay edilme
☐ Kişilerin Duygularını İncitecek Söz yada Davranış	
☐ Hoşlanılmayan tarzda hitap edilme	☐ Kan
☐ Diğer	

20- En Çok Şiddeti Nerede Gözlemliyorsunuz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Çevrede
- Medyada
- Okulda
- Evde
- Diğer.....

21- T. V. veya sosyal medyada şiddet içerikli bir görüntü, video ya da haberlerle karşılaştığınızda neler hissedersiniz? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Üzülürüm
- intikam almak isterim
- Acırım
- Zevk duyarım
- Heyecanlanırım
- Sinirlenirim
- Diğer.....
- Korkarım
- Kızarım
- Nefret ederim
- Utanç duyarım
- Kendimi onun yerine koyarım
- Hak ettiğini düşünürüm

22- Bir kaç gün üst üste T.V.'de yer alan bir şiddet haberi ile son karşılaştığımda;

- İlgilenmez kanalı değiştiririm,
- İlk günkü hislerimle haberle ilgilenirim
- Şiddetin hikayesini öğrenmek isterim
- Hislerimin ilk günkü halinden daha yoğun olduğunu düşünürüm
- Diğer.....

23- Aşağıda verilen film sahnelerinden ne kadar etkilenirsiniz? size en uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

	Çok Etkilenirim	Etkilenmem	Kararsızım	Etkilenirim	Çok Etkilenirim
Dayak yiyen çocuk					
Dayak yiyen kadın					
Dayak yiyen erkek					
Kişinin özgürlüğünün engellenmesi					
Mutlu sonlar					
Kavuşma sahneleri					
Mağdur olan kişinin intikamını alması					
Romantik sahneler					
Şantajla uğrayan mağdur kişi					
Ölüm					

24) Sizce şiddetin kaynağı nedir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- T.V deki film kahramanları gibi güçlü olma isteği
- Eğitimsizlik
- Acımasız insanların daha çok saygı görmesi
- Şiddet için “Yerine göre doğrudur” fikri
- Suç karşılığı verilen cezaların caydırıcı olmaması
- Anne ve babanın yanlış öğütleri
- Yeterince güvenliğin sağlanamaması
- Diğer.....

EK-2: SÜREKLİ ÖFKE ÖFKE TARZ ÖLÇEĞİ (SÖÖTÖ)

1. Bölüm

Aşağıda, kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında size en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (x) işareti koyun.

Sizi ne kadar tanımlıyor ?

	hiç	biraz	oldukça	tümüyle
1. Çabuk Parlarım.	1	2	3	4
2. Kızgın mizaçlıyım.	1	2	3	4
3. Öfkesi burnunda bir insanımdır.	1	2	3	4
4. Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	1	2	3	4
5. Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkar.	1	2	3	4
6. Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
7. Öfkelenince ağzıma geleni söylerim.	1	2	3	4
8. Başkalarının önünde eleştirilmek beni hiddetlendirir.	1	2	3	4
9. Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.	1	2	3	4
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	1	2	3	4

26-Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin.

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	hiç	biraz	oldukça	tümüyle
1. Öfkemi kontrol ederim.	1	2	3	4
2. Kızgınlığımı gösteririm.	1	2	3	4
3. Öfkemi içime atarım.	1	2	3	4
4. Başkalarına karşı sabırlıyım.	1	2	3	4
5. Somurtur ya da surat asarım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ... Sizi ne kadar tanımlıyor?

1. İnsanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
2. Başkalarına iğneli sözler söylerim.	1	2	3	4
3. Soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3	4
4. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
5. İçin için köpürürüm ama gösteremem.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

6. Davranışlarımı kontrol ederim.	1	2	3	4
7. Başkalarıyla tartışırım.	1	2	3	4
8. İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.	1	2	3	4
9. Beni çileden çıkaran herneyse şiddet uygularım.	1	2	3	4
10. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

11. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	1	2	3	4
12. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	1	2	3	4
13. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	1	2	3	4
14. Kötü şeyler söylerim.	1	2	3	4
15. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA ...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

16. İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	1	2	3	4
17. Sinirlerime hakim olamam.	1	2	3	4
18. Beni sinirlendirenlere, ne hissettiğimi söylerim.	1	2	3	4
19. Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	1	2	3	4

EK-3: ANKET UYGULAMA İZİNİ

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.940763
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

26.01.2016

Sayın: Hilal İNALTEKİN

İlgi: a) 13.01.2016 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 25.01.2016 tarih ve 859766 sayılı oluru.

"Şiddet Eğilimi/Medya Etkileşimi" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılmasını, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Mustafa YİĞİT
Şube Müdürü

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7b6c-871d-3a84-8de5-6a6f kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.859766

25/01/2016

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Hilal İNALTEKİN'e ait 13.01.2016 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 18.01.2016 tarihli tutanağı.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hilal İNALTEKİN'in "*Şiddet Eğilimi/Medya Etkileşimi*" konulu tezi kapsamında, ilimiz Beyoğlu ilçesi Kasımpaşa Çok Programlı Anadolu Lisesinde öğrenim gören öğrencilere; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim -öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muammer YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
25/01/2016

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4c27-c040-3234-9c15-f998 kodu ile teyit edilebilir.